ТӘЖІРИБЕЛІК САБАҚТАРҒА АРНАЛҒАН ӘДІСТЕМЕЛІК НҰСҚАУЛАР

Пәні: Құқықтық, экономикалық, экологиялық және ғылыми білімдер
Пән коды: KEEGB 1102
ББ атауы және шифры: 6В10116 – Педиатрия»
Оқу сағаттары/кредиттер көлемі: 150/5кр
Оқу курсы мен семестрі: 1/2
Тәжірибелік (семинарлық) сабақ: 40 сағат

Шымкент, 2024 жыл

Тәжірибелік сабаққа арналған әдістемелік нұсқаулар «Құқықтық, экономикалық, экологиялық және ғылыми білімдер» пәнінің жұмыс оқу бағдарламасына (силлабус) сәйкес әзірленген және кафедра мәжілісінде талқыланды.

Хаттама № 11 «10» 06. 2024 ж.

Кафедра меңгерушісі: Аширов Ш.А.

№ 1 сабақ.

1.Тақырыбы: Ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру және жүзеге асыру. Ғылыми зерттеудің әдістері мен әдіснамасы.

2.Мақсаты: зерттеу жұмысының мазмұнын, зерттеу әдістемесін, мақсаты мен міндеттерін ашу.

3.Оқыту міндеттері:

- ғылыми деректерді жинақтау мен өңдеудің мазмұны мен негізгі кезеңдерін талдай білу;
- зерттеу жұмысының негізгі терминдері мен ұғымдарын ажырата білу;
- зерттеу жұмысының негізгі кезеңдерін ажырату;
- ғылыми зерттеудің мәнін, оның мақсаты мен негізгі міндеттерін түсіну.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Ғылыми ақпаратты іздеу, жинақтау және өңдеу.
2. ҒЗЖ реттілігімен танысу. Зерттеу жұмысының кезеңдері.
3. Зерттеу әдістемесінің мәні.
4. Зерттеу объектісі мен пәнінің анықтамасы. Зерттеудің мақсаты мен міндеттерін анықтау.
5. Қазіргі қоғамдағы нейрондық желілер мен жасанды интеллекттің дамуы.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: Дебат, миға шабуыл

Тапсырма:

1. Ғылыми жобаңызға зерттеу жоспарын жазыңыз. Таңдауыңызды негіздеңіз.
2. Тәжірибе саласының нақты мысалын пайдалана отырып, зерттеудің мақсаттары мен міндеттерін тұжырымдаңыз. Осы мақсаттарға жету сіздің салаңыздағы ғылыми білімнің дамуына қалай ықпал ететінін түсіндіріңіз.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: ауызша сұрау

7. Әдебиет:

1. Спандияров, Е. Ғылыми зерттеулер мен инновация негіздері [Мәтін] : оқу құралы / Е. Спандияров. - Алматы : ЭСПИ, 2021. - 116 бет. с.
2. Спандияров, Е. Основы научных исследований и инновации: практическое пособие / М-во образования и науки РК. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 с.
3. Татиева, М. М. Особенности и проблемы использования интеллектуальной собственности и нематериальных активов в условиях инновационно-ориентированной экономики [Текст] : учебное пособие / М. М. Татиева. - Алматы : ЭСПИ, 2021. - 84 бет.

Қосымша:

1. 1. Қазақстан білім зерттеушілерінің әдеп кодексі.1-басылым.Нұр-Сұлтан /Білім беру саласындағы зерттеушілердің қазақстандық қоғамы,2020.-68б.
2.Койков В. В. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании: исследование.- Караганда: АҚНҰР, 2014. -140 с.

Электрондық ресурстар:

1. http://aknurpress.kz/loginпромо код SDN-28
1.Основы научных исследований. Монография. А.С.Кадыров, И.А.Кадырова. Караганда 2018г.310 с. https://aknurpress.kz/reader/web/1316
2.Методы научных исследований в психологии. Сатова А.К. Учебное пособие. Алматы: «Издательство «Акнур»,2018,-110с.» https://aknurpress.kz/reader/web/1265
3. В.В. Койков, Г.А. Дербисалина. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании. - Караганда: ИП «Издательство АҚНҰР», 2014. – 140 с. https://aknurpress.kz/reader/web/1401

8. Бақылау сұрақтары:

1. Ғылыми зерттеу дегеніміз не, оның негізгі мақсаттары қандай?
2. Ғылыми зерттеу әдістемесі мен әдістемесінің айырмашылығы неде?
3. Ғылыми зерттеулерді ұйымдастыру және жүргізу процесі қандай кезеңдерді қамтиды?
4. Әдістемені таңдау ғылыми зерттеу нәтижелеріне қалай әсер етеді?
5. Ғылыми зерттеулерде қолданылатын мәліметтерді жинау әдістерінің негізгі түрлері қандай?

№ 2 сабақ.

1.Тақырыбы: Зерттеудегі танымның ғылыми әдістері.

2.Мақсаты: Қоршаған әлем туралы біздің біліміміздің түсіну және кеңейту үшін ғалымдар әртүрлі әдістерді қалай қолданатынын зерттеу.

3.Оқыту міндеттері:

- білім мен дәлелдемелер алу үшін ғалымдар қолданатын негізгі ғылыми әдістер туралы түсінік алу;
- таным әдістерін салыстырып, ғылымның әртүрлі салаларында қандай әдістер тиімдірек екенін және неге екенін анықтау;
- эмпирикалық және теориялық зерттеулердің рөлін түсіну.

4.Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Ғылыми зерттеудің жалпы схемасы.
2. Ғылыми танымның әдістері.
3. Эксперименттік ғылыми зерттеулер және оларды жүзеге асыру.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: пікірталас, жағдаяттық тапсырмаларды шешу.

Тапсырма1. Сіз биология бойынша зерттеу жүргізіп жатырсыз және температураның өзгеруіне өсімдіктердің әртүрлі түрлері қалай әсер ететінін білгіңіз келеді. Деректерді жинау және нәтижелерді талдау үшін қандай ғылыми әдістерді таңдайсыз және неге?

2. Сіздің ғалымдар тобы суды тазартудың жаңа әдістерін табу жобасын жасауда. Судан ластаушы заттарды кетірудің қай әдісі тиімді екенін анықтау үшін ғылыми әдістің қандай қадамдарын қолданасыз?

3. Сіздің досыңыз келесі аптаның ауа-райын болжауға болатынын айтады, бірақ ол өзінің әдісін ашқысы келмеді. Оның мәлімдемесін сынау және оның ауа-райын болжау әдісінің қаншалықты дәл және сенімді екенін анықтау үшін ғылыми әдістерді қалай қолданар едіңіз?

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: ауызша сұрау.

7. Әдебиет:

Негізгі:

1. Спандияров, Е. Ғылыми зерттеулер мен инновация негіздері [Мәтін] : оқу құралы / Е. Спандияров. - Алматы : ЭСПИ, 2021. - 116 бет. с.
2. Спандияров, Е. Основы научных исследований и инновации: практическое пособие / М-во образования и науки РК. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 с.
3. Татиева, М. М. Особенности и проблемы использования интеллектуальной собственности и нематериальных активов в условиях инновационно-ориентированной экономики [Текст] : учебное пособие / М. М. Татиева. - Алматы : ЭСПИ, 2021. - 84 бет.

Қосымша:

1. 1. Қазақстан білім зерттеушілерінің әдеп кодексі.1-басылым.Нұр-Сұлтан /Білім беру саласындағы зерттеушілердің қазақстандық қоғамы,2020.-68б.

2.Койков В. В. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании: исследование.- Караганда: АҚНҰР, 2014. -140 с.

Электрондық ресурстар:

1. http://aknurpress.kz/logинпромо код SDN-28
1.Основы научных исследований. Монография. А.С.Кадыров, И.А.Кадырова. Караганда 2018г.310 с.
2. https://aknurpress.kz/reader/web/1316
3.Методы научных исследований в психологии. Сатова А.К. Учебное пособие. Алматы: «Издательство «Акнур»,2018,-110с.» https://aknurpress.kz/reader/web/1265
4. В.В. Койков, Г.А. Дербисалина. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании. - Караганда: ИП «Издательство АҚНҰР», 2014. – 140 с. https://aknurpress.kz/reader/web/1401

8. Бақылау сұрақтары:

1. Зерттеудің ғылыми әдісінің негізгі кезеңдері қандай? Оларды сипаттаңыз.
2. Сапалық және сандық зерттеу әдістерінің айырмашылығы неде? Әрқайсысына мысал келтіріңіз.
3. Неліктен эксперимент маңызды ғылыми әдіс болып табылады? Жақсы жобаланған эксперименттің құрамдас бөліктері қандай?
4. Ғалымдар өз зерттеулерінің этикалық екендігін қалай қамтамасыз ете алады? Ғылыми зерттеулерді жүргізу кезінде қандай этикалық аспектілерді ескеру қажет?
5. Ғылыми зерттеулерде теория мен практиканы ұштастыру неліктен маңызды? Теориялық зерттеулер эксперимент нәтижелерін түсінуге қалай көмектеседі?

№ 3 сабақ.

1. Тақырыбы: Ғылыми зерттеу үшін ақпаратты іздеудің негізгі әдістері.

2. Мақсаты: Қазіргі ғылыми зерттеулер контекстінде олардың тиімділігі мен қолдану мүмкіндігін анықтау мақсатында ғылыми зерттеу үшін ақпаратты іздеудің негізгі әдістерін зерттеу, сипаттау.

3. Оқыту міндеттері:

- ғылыми зерттеулер үшін ақпаратты іздеудің негізгі әдістері, оның ішінде мәліметтер қорынан, кітапхана каталогтарынан іздеу және іздеу жүйелерін пайдалану туралы негізгі түсініктерді қалыптастыру;
- нақты ғылыми тақырыптар бойынша ақпараттың қалай ізделетінін практикалық жаттығуларда көрсету;
- табылған ақпараттың сапасы мен сенімділігін бағалай білу үшін ақпарат көздеріне сыни баға беру қалай жүргізілетінін анықтау;
- ғылыми мақалаларды, әдебиеттерге шолуларды, кітаптарды және басқа да дереккөз түрлерін ажырата білу.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Ақпараттың құжаттық көздері.
2. Ақпараттың құжаттық көздерін іздеу.
3. Халықаралық библиографиялық және абстрактілі мәліметтер қорын және мақалалардың дәйексөздерін қадағалау құралдарын пайдалану.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: дөңгелек үстел

Тапсырма:

1. Негізгі мақалаларды іздеу: студенттер зерттеу тақырыбын таңдап, іздеу жүйелері мен деректер қорын пайдаланып екі негізгі ғылыми мақаланы табуы керек, содан кейін табылған мақалаларының мазмұнын қысқаша сипаттау керек.
2. Дереккөздердің сенімділігін бағалау: Студенттер бірнеше веб-сайттарды таңдап, олардың таңдауын түсіндіре отырып, олардың ғылыми зерттеулерге қаншалықты сенімді екенін бағалауы керек.
3. Библиографияны құру: Студенттер белгілі бір дәйексөз стилін (мысалы, APA немесе MLA) сақтай отырып, табылған бірнеше ғылыми мақалаларға негізделген библиографияны құрастыруы керек.
4. Іздеу әдістерін салыстыру: білім алушыларға алынған нәтижелерді саны мен сапасы бойынша табылған мәліметтерден салыстыру үшін екі түрлі іздеу әдісін (мысалы, кітапхана каталогынан іздеу және интернеттен іздеу) бір тақырып бойынша ақпаратты іздеу тапсырмасы беріледі.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: ауызша сұрау

7. Әдебиет:

Негізгі:

1. Спандияров, Е. Ғылыми зерттеулер мен инновация негіздері [Мәтін] : оқу құралы / Е. Спандияров. - Алматы : ЭСПИ, 2021. - 116 бет. с.
2. Спандияров, Е. Основы научных исследований и инновации: практическое пособие / М-во образования и науки РК. - Алматы : Эверо, 2013. - 136 с.
3. Татиева, М. М. Особенности и проблемы использования интеллектуальной собственности и нематериальных активов в условиях инновационно-ориентированной экономики [Текст] : учебное пособие / М. М. Татиева. - Алматы : ЭСПИ, 2021. - 84 бет.

Қосымша:

1. 1. Қазақстан білім зерттеушілерінің әдеп кодексі.1-басылым.Нұр-Сұлтан /Білім беру саласындағы зерттеушілердің қазақстандық қоғамы,2020.-68б.
2.Койков В. В. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании: исследование.- Караганда: АҚНҰР, 2014. -140 с.

Электрондық ресурстар:

1. http://aknurpress.kz/loginпромо код SDN-28
1.Основы научных исследований. Монография. А.С.Кадыров, И.А.Кадырова. Караганда 2018г.310 с.
2. https://aknurpress.kz/reader/web/1316
3.Методы научных исследований в психологии. Сатова А.К. Учебное пособие. Алматы: «Издательство «Акнур»,2018,-110с.» https://aknurpress.kz/reader/web/1265
4. В.В. Койков, Г.А. Дербисалина. Надлежащая практика научных исследований: Избранные вопросы методологии биомедицинских исследований и исследований в медицинском образовании. - Караганда: ИП «Издательство АҚНҰР», 2014. – 140 с. https://aknurpress.kz/reader/web/1401

Бақылау сұрақтары:

1. Зерттеу үшін қолжетімді ақпараттың негізгі көздері қандай?
2. Ғылыми ақпаратты іздеуде библиографиялық мәліметтер қорының рөлі қандай?
3. Қандай кілт сөз және іздеу сұрауының стратегиялары іздеу нәтижелерін жақсартуға көмектеседі?
4. Ғылыми зерттеулер контекстінде веб-іздеу жүйелерінің артықшылықтары мен кемшіліктері қандай?
5. Ғылыми жұмысқа материалдар таңдауда ақпарат көздерінің сапасын бағалаудың қандай әдістерін қолдану керек?

№ 4 сабақ.

1. Тақырыбы: Мемлекет, құқық және мемлекеттік-құқықтық құбылыстардың негізгі ұғымдары. Қазақстан Республикасының конституциялық және әкімшілік құқығының негіздері.

2. Мақсаты: білім алушылардың мемлекет пен құқықтың пайда болуының негізгі себептерін, мемлекет және құқық ұғымдарын, авторитарлық, тоталитарлық, демократиялық мемлекеттің айырмашылығын, Қазақстан Республикасы конституциялық құқығының негізгі ережелерін және әкімшілік құқығының негіздерін меңгеруі.

3. Оқыту міндеттері:

-мемлекеттік-құқықтық құбылыстарды зерттеу қағидаларын, пәнін, әдістерін бөліп көрсету.
- мемлекеттің пайда болу теорияларын зерттеу
- мемлекеттерді ұйымдастыру формаларын меңгеру
- Қазақстан құқығының негізгі салаларын сипаттау
- заңды жауапкершілік ұғымы мен түрлерін қарастыру.
- конституциялық құқықтың заңды ерекшелігін анықтау;
- адам мен азаматтың құқықтық мәртебесінің негіздерін меңгеру
- мемлекеттік биліктің үш тармағының конституциялық-құқықтық мәртебесін қарастыру
- әкімшілік құқықтың пәнін, әдісін, жүйесін және қайнар көздерін зерттеу
- ҚР мемлекеттік қызмет принциптерін меңгеру
- білім беру жүйесін және денсаулық сақтауды басқаруды ұйымдастыру негіздерін қарастыру.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Мемлекет ұғымы, шығу теориясы. Мемлекеттің белгілері, функциялары және формасы.
2. Құқықтың анықтамасы және негізгі белгілері. Құқық принциптері. Құқық көздері.
3. Конституциялық құқық ұғымы.Принциптері мен көздері. Қазақстан Республикасының Конституциясы-мемлекеттің Негізгі Заңы.
4. Әкімшілік құқықтың пәні, әдісі және жүйесі. Әкімшілік құқық көздері.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: Шағын топпен жұмыс

1. Ғалымдардың, философтардың, саясаткерлердің есімдерін және олар құрған мемлекеттің пайда болу теорияларын сәйкестендіріңіз:

Теологиялық;	А. Виттфюгель
Патриархалдық;	В) Фома Аквинский
Келісімдік	С) Аристотель, Филмер
Психологиялық;	Д) Л. Петражицкий
Ирригациялық;	Е) Г. Гроций, Д. Локк, Т. Гоббс, Ж. Руссо, Радищев

2. Сәйкестікті табыңыз:

1. Реттеушілік	А. бұл субъектіге белгілі бір әрекеттерді жасауға құқық беретін норма;
2. Императивтік	Б. Бұл субъектіге белгілі бір мазмұндағы әрекеттерді орындау міндетін жүктейтін норма;
3. Құқықтық күш берушілік	В. Бұл субъектілердің субъективті құқықтары мен заңды міндеттерін, олардың пайда болу және әрекет ету

	шарттарын айқындайтын норма.
4. Тыйым салушылық	Г. бұл категориялық нұсқамаларда көрсетілген және құқық субъектілерінің қалауына қарамастан әрекет ететін норма.
5. Құқық қорғаушылық	Д. бұл субъектіге мемлекеттік-мәжбүрлеу шараларын қолдану шарттарын, осы шаралардың сипаты мен мазмұнын анықтайтын норма;
6. Міндеттілік	Е. бұл өз қалауы бойынша еркіндікті қамтитын норма.
7. Диспозитивтік	Ж. бұл субъектінің белгілі бір әрекеттерді жасаудан бас тарту міндетін белгілейтін норма.

3. Жағдаяттық тапсырмаларды шешу

1.Мемлекет деген не атты мәселені талқылау кезінде Семенов пен Сидоров арасында пікірталас болды. Семеновтың пікірінше, мемлекет-географиялық құрылым, ал Сидоровтың пікірінше — саяси биліктің ұйымы.
Дауды шешіңіз.

2.Студент Петров мемлекеттің белгілерін анықтай отырып, басқалармен қатар қоғамдық билікті, билеуші партияны, аумақты атады. Студент Филон мұндай белгілерге салық, халық, құқық кіретінін атап өтті.
Сіз мемлекеттің қандай белгілерін білесіз?

3. Қоғамның саяси жүйесінде мемлекет Орталық жетекші орынға ие, өйткені ол: а) егемендіктің бірыңғай иесі; б) заң шығарушылық монополияға ие; (жалғастырыңыз)

4. Ежелгі заңгерлер: "құқық-жақсылық пен әділеттілік өнері", - деді. Бұл өрнекті қалай түсінетініңізді түсіндіріңіз. Ол құқықтық нормаларға қандай талаптарды қамтиды?

5. Томас Гоббс құқық басқалардың үстінен жоғарғы билік шоғырланған адамдардың еркінің жемісі екенін атап өтті.
Сіздің ойыңызша, бұл мәлімдеме рас па?
Сіздің жауабыңызды тарихтан нақты мысалдармен негіздеу қажет.

6. Сәйкестікті табыңыз:

1. Адам.	А. Адамды әлеуметтік болмыс, қоғамдық қатынастарға қатысушы ретінде сипаттайтын қасиеттер жиынтығы.
2. Азамат	В. Табиғаттың ажырамас бөлігі болып табылады, оның биологиялық, физикалық, физиологиялық және психикалық процестерінде көрінеді.
3. Тұлға	С. Бұл белгілі бір жеке тұлғаны субъективті құқықтар мен заңды міндеттердің иесі ретінде мемлекеттік-құқықтық тануға негізделген мемлекетке, қоғамдағы саяси билікке және заңға сәйкес қабылданған адам.

7. Кестені толтырыңыз. Адам мен азаматтың негізгі құқықтары мен бостандықтары. ҚР Конституциясына сәйкес кестені толтырыңыз.

Жеке құқықтар мен бостандықтар	Экономикалық және әлеуметтік құқықтар мен бостандықтар	Саяси құқықтар мен бостандықтар

8. Сәйкестікті табыңыз:

1. Президент	А. Заңнамалық функцияларды жүзеге асыратын Республиканың ең жоғары өкілді органы болып табылады.
2. Парламент	В. Қазақстан Республикасының атқарушы билігін жүзеге асырады, атқарушы органдар жүйесін басқарады және олардың қызметіне басшылықты жүзеге асырады.
3. Үкімет	С. Мемлекет басшысы, мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатының негізгі бағыттарын айқындайтын, ел ішінде және халықаралық қатынастарда Қазақстанның атынан өкілдік ететін оның ең жоғары лауазымды тұлғасы.

8. Қазақстан өзін президенттік басқару нысаны бар демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде бекітеді, оның ең жоғары құндылықтары адам, оның құқықтары мен бостандықтары болып табылады. Бұл нені білдіреді?

№19-тапсырма

Сүт және ет өнімдерін сақтау ережелерін дұрыс сақтамағандықтан, аудандық санитарлық инспекция дүкен әкімшілігіне бұл тауарларды екі аптаға дейін сатуға тыйым салды.

1) Құқықтық қатынастарға қатысушыларды анықтаңыз?

2) Билік органдарының өкілеттіктерін кім жүзеге асырады?

3) егер бұл жағдай қайталанса, дүкен әкімшілігіне қандай жаза тағайындалуы мүмкін?

№10- тапсырма

Туған күнін атап өткен сыныптастар түнде аулада дискотека ұйымдастырды. Үй тұрғындарының шуды тоқтату туралы өтінішін елемей, олар полиция келгенге дейін көңіл көтеруді жалғастырды.

1)Бұл әрекеттер немен дәрежеленеді?

№ 11- тапсырма

Ата-анасы Асқарға туған күніне велосипед сыйлады. Оның сатып алғанына қуанышты және риза болған Асқар достарымен бірге оны мініп, айдап шығуға шешім қабылдады. Нәтижесінде олар гүлзардағы шөптер мен гүлдерді таптады. Оларды полиция қызметкерлері ұстап, акт жасады. Қалалық көгалдандыру органы 50 м2 көгалдандырылған жерге зиян келтірілгенін анықтады

1) Асқар мен оның достары қандай ниетпен әкімшілік құқық бұзушылық жасады?

2) Оларды қандай негізде әкімшілік жауапкершілікке тартуға болады?

№ 12- тапсырма

Төмендегі мән-жайды оқып, олардың қатысушыларын қандай жауапкершілікке тартуға болатындығын анықтаңыз. Азамат Д. әдейі ішіп, қала орталығында орналасқан кафелердің бірінде дебош ұйымдастырып, барлық отырғандарды балағат сөздермен сөккені анықталды. Нәтижесінде ыдыс-аяқ сынған және кафеге зиян келтірілген.

1)Мұндай әрекеттері үшін қандай жауапкершілікке тартуға болады?

№ 13- тапсырма

Тау бөктерінде орналасқан демалыс үйлерінің бірінде демалушы азамат К. мас күйінде 2-қабаттың фойесіне шығып, қонақтарды әдепсіз сөздермен балағаттап, гүл құмыраларын әртүрлі бағытқа лақтыра бастады. Нәтижесінде кәстрөлдердің бірі 6 жасар Н. - ға тиіп, соңғының бас миы шайқалып, жарақаттанды.

К.ны қандай жауапкершілікке тартуға болады?

№14- тапсырма

Аудандық ІІБ-не 7 сынып оқушысының ата-анасынан өтініш түсті. Онда 11-сынып оқушысы С. бастауыш сынып оқушыларынан қорқыту арқылы ақша мен құнды заттарды алып жатқандығы айтылған. Осындай күшпен тінту нәтижесінде баланы жоғары сынып оқушысы ұрып соққан.

1)Заң тұрғысынан С.-ның әрекеттеріне қандай баға беруге болады?

2)Кімді жауапқа тартуға болады?

№15- тапсырма

ГАЗ-24 автокөлігінің иесі азамат Иванов бағдаршамның қызыл түсіне өтіп кеткен бағдаршам. Жол-патрульдік полиция қызметкері жүргізушіні тоқтатып, құжаттарды көрсетуді және тыйым салу белгісіне қалай жетуге болатынын түсіндіруді талап етті..

Сұрақтар:

1.Жүргізуші қандай құқық нормаларынының талаптарын бұзды: азаматтық, тәртіптік немесе әкімшілік құқық.

2. Жол полициясы қызметкерінің әрекеті заңды ма? Түсіндіріңіз.

№16- тапсырма

ҚР ӘҚБтК-нің 379-бабында: "азаматтардан паспорттарды, жеке куәліктерді заңсыз алып қою немесе оларды кепілге алу-ескерту жасауға немесе 5-тен 7 АЕК-ке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға әкеп соғады". Бұл мақалада гипотезаны, диспозицияны және санкцияны табу керек.

№17- тапсырма

Аз. Микееваға "жалған жедел жәрдем шақырғаны үшін" әкімшілік жаза қолданды.

1)Жедел жәрдемді жалған шақыру әкімшілік құқық бұзушылық па?

№18- тапсырма

Облыстың бас санитарлық дәрігері дәретханаларды ұстау ережелерін бұзғаны үшін мемлекеттік ЖОО ректорына 200 АЕК көлемінде айыппұл салды.

Сұрақ; айыппұл заңды салынды ма?

№19- тапсырма

Фельдшер Аббасова, Ивлевтің қатерлі ісікке шалдыққан науқастың тұрақты өтініші бойынша, оған үлкен дозада ұйықтататын дәрі берді, бұл науқастың өліміне себеп болды. Кейіннен науқастың туыстары науқастың өліміне себеп болған фельдшердің әрекеттеріне шағым түсірді. Аббасова өзінің іс-әрекетін қатты ауырсынуға шалдыққан науқастың тағдырын жеңілдеткісі келетіндігімен түсіндірді және оның өтініші бойынша ұйықтататын дәрілердің үлкен дозасын енгізді.

1)Заң бұзушылықтар бар ма?

2)ҚР-нда эвтаназияны жүзеге асыруға егер рұқсат етілсе, қандай жағдайларда рұқсат етіледі?

№20- тапсырма

11 сынып оқушысы Леснов жол – көлік оқиғасынан зардап шекті, омыртқасынан жарақат алды және көп қан жоғалтты. Оның туыстары мектеп әкімшілігінен және Лесновтың сыныптастарынан қан тапсыруды сұрады.

1)Жағдайға құқықтық талдау жасаңыз.

2)Қандай адамдар донор болуға құқылы?

№21- тапсырма

Жеке ұйымда басшының бұйрығымен ұйымның үй-жайларында темекі шеккені үшін 500 теңге көлемінде айыппұл салынды. Бұл ретте темекі шегуге арналған арнайы орындар жабдықталды. Осы ұйымның қызметкерлері бұл бұйрық олардың құқықтары мен бостандықтарына нұқсан келтіреді деп есептеп, прокуратураға шағым түсірді. Сұрақ:

1)Ұйым басшысының шешімі заңды ма?

2)Азаматтардың құқықтары бұзылған ба?

№22- тапсырма

Белгілі халық емшісі Али баба қалаға тек 1 күнге келді. Емшіні қабылдауға келгісі келетін азаматтардың көптеген өтініштері бойынша олар қалалық стадионда бір уақытта барлық ниет білдірушілерді қабылдау туралы шешім қабылдады. Прокуратура қызметкерлері бұл фактіні анықтап, ондағы денсаулық сақтау туралы заңнаманың бұзылуын байқады. Емшінің құжаттарын тексеру қорытындысы бойынша оның өз қызметін лицензия негізінде жүзеге асыратыны, бірақ медициналық білімі жоқ екені анықталды. - Жағдайды заң тұрғысынан шешіңіз. Денсаулық сақтау туралы заңнаманы бұзу бар ма?

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: ауызша сұрау

7. Әдебиет:

Негізгі:

1. Құқықтану: оқу.жәрдемақы-М.: GEOTAR-Media 2013

2. Әлжанова А.Н. оқу құқығының негіздері. Жәрдемақы / а. н. Әлжанова, К. К. Райханова -: Алматы: Эверо, 2014 -134 Б

Қосымша:

1.Шоу, М. Н. Халықаралық құқық [Мәтін] = халықаралық заң : Т. 1 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - Нұр-Сұлтан: Ұлттықаудармабюросы, 2019. - 640 бет : (Рухани жаңғыру).

2. Шоу М. Н. халықаралық құқық = халықаралық заң: Т. 2 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - [б. М.]: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 716 бет : (Рухани жаңғыру)

3.Медицинское право : учебник / Ж. У. Тлембаева [и др.] ; ред. Ж. У. Тлембаева. - Астана : Medet Group , 2023. - 218 с

Электрондық ресурстар:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің негіздері [Электрондық ресурс]: оқу құралы / ред.Б. С. Абдрасилова. - Электрон.мәтіндік деректер. (702Мб). - Астана: Акад. Мемлекет. ҚР Президенті жанындағы, 2016. - 176 с

8. Бақылау сұрақтары:

1.Мемлекеттің пайда болу себептері қандай?

2.Мемлекеттің қандай формалары бар?

3.Қоғам өміріндегі құқықтың рөлін не анықтайды?

4.Қазақстанның құқықтық нормаларының басқа мемлекеттердің құқықтық нормаларымен байланысы қандай?

5.Мемлекет пен құқықтың пайда болуы туралы қандай теориялар бар?

6. 1995 жылғы 30 тамызда қабылданған ҚР Конституциясы қандай сөздермен басталады?

7. Халықтың құрылтай күші бар деген нені білдіреді?

8. Барлық заңнаманың қайнар көзі қандай мемлекеттік құжат болып табылады?

9.Қазақстанның басқару формасын атаңыз және бұл нені білдіреді?
10. Әкімшілік құқықтың мәні неде?
11. Әкімшілік жауапкершілікті анықтаңыз.
12. Әкімшілік құқық бұзушылыққа қандай белгілер тән.
13. Әкімшілік құқық бұзушылық субъектісі нені білдіреді?
14. Әкімшілік жазалардың түрлерін тізімдеңіз.

№5 сабақ

1. Тақырыбы: Қазақстан Республикасының азаматтық, отбасы, қаржы және еңбек құқығының негіздері.

2.Мақсаты: білім алушылардың Қазақстан Республикасының азаматтық, отбасы, қаржы құқығы және еңбек құқығы негіздерін меңгеруі.

3. Оқыту міндеттері:

- азаматтық-құқықтық реттеу түсінігін, пәнін, әдісін меңгеру;
- азаматтардың құқық қабілеттілігі мен әрекет қабілеттілігі ұғымын қарастыру
- меншік құқығы ұғымын және меншік нысанын зерделеу
- міндеттемелердің түсінігі мен түрлерін игеру
- авторлық құқықтың жалпы ережелерін білу
- ҚР " Неке және отбасы туралы " кодексінің негізгі қағидаттарын зерделеу;
- Отбасы құқығы объектілері мен субъектілерінің рөлін, олардың өзара байланысын анықтау.
- қаржылық құқығының пәні мен әдісіне сипаттама беру;
- қаржылық бақылаудың міндеттерін, түрлері мен әдістерін қарастыру;
- салық төлеушінің құқықтары мен міндеттерін түсіну;
- еңбек құқығының ерекшеліктеріне сипаттама беру;
- еңбек құқығының қайнар көздері мен қағидаларын қарастыру;
- еңбек шартының түсінігін, оның түрлері мен нысандарын түсіну;

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Азаматтық құқық ұғымы. Азаматтық-құқықтық реттеу түсінігі, пәні, әдісі.
2. Азаматтардың құқық қабілеттілігі мен әрекет қабілеттілігі ұғымы.
3. Мәмілелер және азаматтық құқықтық қатынастардың пайда болуының өзге де негіздері.
4. Отбасы құқығының түсінігі мен принциптері. Неке және отбасы туралы заңнама.
5. Неке қию және тоқтату.
6. Қорғаншылық, қамқоршылық, түсінік, жалпы сипаттама.
7. Отбасы мүшелерінің алимент қатынастары.
8. ҚР Қаржы құқығының түсінігі, міндеттері, түрлері мен әдістері
9.Еңбек құқығының пәні, әдісі, жүйесі және көздері.
10.Жұмыспен қамту және жұмыспен қамтудың құқықтық негіздері.
11.Жеке еңбек шарты.
12.Ұжымдық шарттар мен келісімдер
13.Жұмыс уақыты. Демалыс уақыты
14.Қазақстан Республикасының Бюджеттік жүйесі. Бюджет түрлері мен деңгейлері.
15.Қазақстан Республикасының салық жүйесі. Салық төлеушілер, олардың құқықтары міндеттері.
16.Салықтар және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер, түрлері туралы түсінік.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: шағын топпен жұмыс

Тапсырмалар:

№1-тапсырма

"Реал" жылжымайтын мүлік компаниясы С. А. Ивановпен пәтер сатып алу-сату туралы шарт жасасты. Шартқа сәйкес: Иванов С. А. пәтер үшін ақша төлеуге, ал Реал компаниясы пәтерді тиісті жағдайда қамтамасыз етуге тиісті болды. Екі тарап та шартта көрсетілген барлық тараптарды орындады.

Сұрақтар:

1. Азаматтық құқықтық қатынастардың субъектісі кім және қайсысы болады?
2. Бұл құқықтық қатынастың объектісі мен мазмұны қандай?

№2-тапсырма

"Еңбек туралы" заң, "Неке және отбасы туралы" Кодекс, "салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы" Заң, Азаматтық кодекс, азаматтық іс жүргізу кодексі, Қылмыстық Кодекс, қылмыстық іс жүргізу кодексі, "Әкімшілік құқық бұзушылық туралы" Кодекс, ҚР Конституциясы.

Сұрақ:

1)Аталған дереккөздердің қайсысы азаматтық құқықтың қайнар көзі болып табылады?

№3-тапсырма

Он алты жасар Асқар Алматы қаласындағы шағын базарлардың бірінде жұмыс жасайды. Ол өзінің сыныптасы Арманнан сағат сатып алып, оған табысының жартысын жұмсады. Асқардың анасы ұлының осындай қымбат затты сатып алғанына наразы болып, Арманның әкесінен ұлының ақшасын қайтаруды талап етті. Әкесі ұлының іс-әрекетіне қарсы емес екенін айтып, ақшаны қайтарудан бас тартты.

1) Егер бұл істі сот қараса, судья қандай шешім шығаруы керек?
2) Жауаптарыңызды жазыңыз және оларды белгілі бір заңның баптарына сілтеме жасай отырып дәлелдеуге тырысыңыз?

№4- тапсырма

8 жасар Беріктің әкесі ұлының атынан сыйға тарту туралы келісім жасады. Шарт бойынша Берік ағасының үйін жеке меншік құқығымен иеленді және заңды түрде үйді өзіне рәсімдеді.

1) Шарт заңды түрде жасалған ба?
2) 8 жасар Берік үйдің қожайыны бола ала ма?

№5- тапсырма

Республикалық мерзімді басылымдардың бірінде А.азаматының жеке өмірі мен кәсіпкерлік қызметі туралы қызықты материалдар жарияланды. мақалада автор А. азаматының қазіргі кәсіпкерлік қызметі алаяқтық пен парақорлықтың нәтижесі, ұлын пара үшін жақсы орынға орналастырғаны туралы жазады. Азамат А. өзінің абыройын қорғау үшін сотқа шағым түсірді. Сот отырысында мақала авторы өз материалының дұрыстығын дәлелдей алмады. Сот сол газетте мәліметтерді теріске шығару және ірі мөлшерде ақшалай айыппұл салу туралы шешім қабылдады.

1) Азаматтық кодекс азаматтың ар-намысы мен қадір-қасиетін қорғай алады деп ойлайсыз ба?
2) Неліктен сот мұндай шешім қабылдады?
3)Кәсіпкердің қызметіне қандай зиян келтірілуі мүмкін?

№6- тапсырма

Көрші мемлекеттердің бірінен көшіп келген азамат К.шағын жер учаскесін сатып алып, оған үй сала бастады. Қабырғалар салынып, шатыр жабылғаннан кейін ол кенеттен қайтыс болды. Мұрагері де, өсиеті де жоқ үйдің құрылысы біраз уақытқа тоқтатылды. Мұны көршісі пайдаланды, ол үйді аяқтағаннан кейін сол жерде тұруға көшті.

Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексінен осы іске қолайлы бап тауып, болашақта кімнің үйі болатынын анықтаңыз.

№7- тапсырма

Азық-түлік дүкенінен шыққан әкесі тайып, аяғын сындырды. Жергілікті дәрігерлердің қорытындысы бойынша ол 50% - ға еңбек ету қабілетінен айырылды. Оның құлауының себебі: тайғақ болды және жер құммен себілмеген. Әкесі Дүкен әкімшілігіне келтірілген зиян үшін сотқа жүгінді.

1) Жағдайға заң тұрғысынан баға беріңіз.

2) Келтірілген зиянды өтеу процесі қалай жүзеге асырылуы тиіс?

№8- тапсырма

Алматының дүкендерінің бірі жиһазды сатумен айналысатын фирмамен белгілі бір уақытқа қолма-қол ақшаға жиһаз сатып алуға шарт жасасты. Ал жиһаз Араб Әмірліктерінен жеткізілді. Фирма жеткізуді шартта белгіленген мерзімде жасады. Алайда, фирма директоры жиһаз сатып алудан бас тартты, өйткені осы уақыт ішінде басқа фирма оларға жиһазды әлдеқайда арзан берді

1) Дауды қалай шешуге болады?

№9- тапсырма

Азамат Петровский орманда жоғалған сиырды тауып алып, оны жеті ай бойы үйінде ұстады, бірақ сиырға тиісті күтім жасамады (куәгерлер растай алады). Жеті айдан кейін азамат Ивановский сиырының Петровскийдің меншігінде екенін біліп, оны қайтаруды талап етті. Бірақ Петровский одан бас тартты. Содан кейін Ивановский сотқа жүгінді.

1) Сот қандай шешім қабылдайды?

№10- тапсырма

Азамат Юрьев орманда кішкентай үй бос тұрғанын және оның иелері қайда екендігі белгісіз екенін біліп, үйде тұруға шешім қабылдады. Юрьев онда 15 жыл бойы ашық және үздіксіз өмір сүрді. 15 жылдан кейін үй иелері жарияланып, Азамат Юрьевтен оны босатуды талап етті.

1) Бұл жағдайда кімдікі дұрыс?

№11- тапсырма

Он жеті жасар Бурлаков зауытқа Еңбек шарты бойынша электриктің шәкірті ретінде жұмысқа ресімделді, осыған байланысты ол толық қабілетті болды.

1) Қай органның шешімі бойынша Бурлаков толық қабілетті деп танылуы мүмкін?

2) Бұған кім келісім беруі керек еді?

№12- тапсырма

Он бір жасар Степанов дүкенде құны бес жүз теңге болатын шам сатып алғысы келді. Алайда сатушы оған затты сатудан бас тартты, бұл оның жас екендігіне түрткі болды.

1) Жағдайға түсініктеме беріңіз.

№13- тапсырма

Ресейдің бұрынғы азаматы Евдокимов Заңда белгіленген тәртіппен Қазақстан азаматтығын алды, ал онымен бірге тұратын жұбайы азаматтығы жоқ адам болып табылады.

1)Олардың бірлескен он төрт жасар баласы Қазақстан азаматтығын алуға құқылы ма?

№14- тапсырма

Ерлі-зайыптылар Петрова А. С. және С. С. заңды некеде болды, олардың бірлескен кәмелетке толмаған балалары бар. Неке бұзылған кезде сот ерлі-зайыптылардың балаларын Петрова А.С.ға қалдырды, бірақ Жұбайы Петров С. С. бұған келіспеді және жоғары тұрған органға шағым түсіріп, сот шешіміне шағымдануға шешім қабылдады. Бірақ Жоғарғы сот шешімді өзгеріссіз қалдырды.

Сұрақ:

1.Ерлі-зайыптылардың балаларын Петрова А.С.ға қалдыру туралы сот шешімін түсіндіріңіз.

2. Заңның бабына сілтеме жасап отырған соттың әрекеттері дұрыс па?

№ 15- тапсырма

Ерлі-зайыптылар Федоровтар А. В.және С. С. заңды некеде болды, олардың бірлескен кәмелетке толмаған балалары бар. Бірақ, сот оларды ата-ана құқығынан айырды, өйткені олар алкогольді асыра пайдаланды және балаларға тиісті тәрбие бермеді,

Олардың бұл мінез-құлқы балаларға нашар әсер етті, сонымен қатар сот ата-анасынан алимент өндіртіп алды.

Ата-аналар қорғаншылық және қамқоршылық ұйымдарына өздерін ата-ана құқықтарынан заңсыз айырды деп жүгінді. Бірақ қорғаншылық және қамқоршылық ұйымы оларға бұл мәселелерді қарастырмайтынын түсіндірді.

Сұрақ:

1. Соттың әрекеті заңды ма?
2. Ерлі-зайыпты Федоровтар қандай органға жүгінуі керек?
3.Ерлі-зайыптылар өз құқықтарын қалпына келтіре алатынын түсіндіріңіз.

№16- тапсырма

Азаматтар Иванова В. Л. және Иванов С.К. азаматтық некеде болды, оны діни мекемеде тіркеді. Бірге тұру кезінде мүлік пайда болды, бірлескен кәмелетке толмаған балалар болмады, олардың некелері бұзылды. Азамат В. Л. Иванова некені бұзу және мүлікті бөлу үшін сотқа жүгінді. Бірақ сот одан бас тартты.

Сұрақ:

1)Соттың әрекеті дұрыс па?

2)Нормативтік актінің мақаласына сілтеме жасай отырып түсіндіріңіз.

Неке жасасуға кедергі келтіретін жағдайларды шешіңіз және шарттарын көрсетіңіз ?

№17- тапсырма

Әйелі мен екі кәмелетке толмаған баласы бар, Астанада тұратын 50 жастағы Н. азамат Шымкентте тұратын 45 жастағы М. азаматпен некеге тұру туралы өтініш берді. Оларды некеге тіркеуден бас тартты. Неліктен?

№18- тапсырма

Үш жыл бойы жас жігітпен кездескен 22 жастағы қыздың туыстары оған: "Егер сіз біздің Ольгамен заңды некеге тұрмасаңыз, онда сіз одан әрі жұмысыңызды жоғалтасыз және одан әрі мансабыңызға түбегейлі балта шабасыз", - деді. Ольганың туыстары қандай құқықтық нормаларды бұзып отыр.

№19-тапсырма

Азамат Петров В. (19 жаста) және Иванян и. (16 жаста) АХАТ ұйымдарына некеге тұру туралы өтініш берді. Оларға бас тартылды. Неліктен?

№ 20- тапсырма

Некеден кейін азамат Ветрова күйеуінің тұқым қуалайтын психикалық аурумен ауыратынын білді. Ол АХАТ ұйымдарына некені бұзу туралы өтінішпен жүгінді. Онда ол күйеуінің ауруын ажырасудың негізгі себебі ретінде көрсетті. Ветрованың мұндай құқығы бар ма?

№21-тапсырма

Қоғамдық көлікте қалта ұрлығын жасаған бір топ кәмелетке толмағандар әкімшілік жауапкершілікке тартылды. Әкімшілік комиссия кезінде бұл балалардың ешқайсысы еш жерде жұмыс істемегені және еш жерде оқымағаны анықталды. Комиссия мүшелері оларды жұмысқа тарту туралы шешім шығарды.

1) Еңбекке мәжбүрлеу туралы шешім дұрыс қабылданды ма?

№22-тапсырма

Республика аумағында таратылатын бір басылымда мынадай мазмұндағы жарнама жарияланды:"Алматы қаласындағы мейрамханалардың біріне 20-30 жас аралығындағы, орыс ұлты, міндетті түрде жоғары білімі бар, дінге сенбейтіндер жұмысқа шақырылады".

1) Жарнамада көрсетілген шарттар заң нормаларына қайшы келе ме?

2) Осындай мазмұндағы жарнамаларды жариялайтын басылымдарды жауапкершілікке тартуға бола ма?

№23-тапсырма

Талдықорған қаласының тұрғыны Алексеев штаттардың қысқаруына байланысты қызметтен босатылды. Ол бұл жөніндегі хабарламаны жұмыс аяқталғанға дейін бір сағат бұрын ғана алды.

1) Әкімшіліктің шешімі дұрыс па?

2) Әкімшілік қызметкерге жұмыс орнын қысқарту туралы алдын ала хабарлауға міндетті ме?

3) Әкімшілік қандай заңсыз әрекеттер жасады?

№24- тапсырма

Азамат Қалиев Қызылорда қаласындағы кәсіпорындардың біріне жұмысқа орналасты. Алайда, бір аптадан кейін ол әкімшілікке жұмыстан босату туралы өтініш жазды. Зауыт әкімшілігі қызметкердің өтінішін қанағаттандырудан бас тартты

1) Әкімшіліктің шешімінде заңсыз әрекеттер бар ма?

2) Жұмыстан шығару тәртібі туралы айтып беріңізші?

№25- тапсырма

Катя автобус жүргізушісі болуды көптен армандаған. Осындай өтінішпен ол қалалық көлік кәсіпорнына жүгінді. Кәсіпорын директоры қыздың жынысына және оның жұмыс түріне сәйкес келмеуіне сілтеме жасай отырып, оның өтінішін қабылдаудан бас тартты.

1) Бұл жағдайда директордың бас тартуы орынды ма?

2) Катя қай органға шағымдануы керек?

№26- тапсырма

"Азурит" ЖШС әкімшілігі өз қызметкерлерін кәмелетке толмағандардан, мүгедектерден, жүкті әйелдерден басқаларды, жұмыс жоспарын орындау қажет деген уәжбен олардың келісімінсіз үстеме жұмысқа тартты. Алайда, Токарева И. Т. үстеме жұмысты орындауға қарсы болды. Әкімшілік бұйрық шығарып, оған сөгіс жариялады.

Сұрақтар:

1. Әкімшіліктің өз қызметкерлерін олардың келісімінсіз үстеме жұмысқа тартуға құқығы болды ма?

2. Қандай жағдайларда әкімшілік өз қызметкерлерін олардың келісімінсіз үстеме жұмысқа тарта алады?

3. Қызметкер И.Т. Токареваға қатысты әкімшіліктің әрекеттері заңды ма?

№27- тапсырма

Жұмысқа қабылдану кезінде С. Т. Иванов пен "Авангард" ЖШС әкімшілігі ЖЕШ-ның бар талаптарын талқыланды. Тараптардың келісімі бойынша қызметкер С. Т. Ивановқа 2 айдан аспайтын сынақ мерзімі белгіленді. Бірақ бұл ЖЕШ-нда көрсетілмеген. Алайда, "Авангард" ЖШС әкімшілігі жұмысқа қабылдау туралы бұйрықта сынақ мерзімі туралы С.И.Ивановқа көрсетіліп, қолхатпен жарияланды.

Сұрақтар:

1. Сынақ мерзімін белгілеу заңды деп санала ма? Түсіндіріңіз.

2. "ҚР Еңбек туралы" Заңында қандай мерзім белгіленген.

№ 28- тапсырма

17 жастағы Маршалкин мәдениет сарайына декоратор болып жұмысқа қабылданды. Оның ата-анасы еңбек шартын бұзуды талап етті, өйткені олар жұмысқа келісім бермеді.

Сұрақтар:

1. Ата-аналардың талаптары заңды ма?

2. Маршалкин еңбек құқығының субъектісі бола ала ма және жұмыс берушімен еңбек қатынастарына түсе ала ма?

№29- тапсырма

Жұмысқа орналасу туралы хабарландыру: "25 жастан аспаған, жаман әдеттері жоқ, компьютерде және екі шет тілінде (жақсырақ ағылшын және француз) жұмыс істеу дағдыларын меңгерген жағымды келбеті бар әйел хатшы қажет. Қазақстандық азаматтығы, жоғары білімі және осы жерде есепте тұруы (тіркелуі) міндетті. Соңғы жұмыс орнынан жұмыс берушіден ұсыныс және кірістер туралы анықтама ұсыну қажет.

1) Хабарландыруда баяндалған талаптар ҚР заңнамасына сәйкес келе ме?

№30- тапсырма

Жұмысты аяқтағаннан кейін автослесарь Иванов автопарктің киім ауыстыратын бөлмесінде алкогольді ішімдіктерді іше бастады. Оны куәландыруға жіберілген медициналық бөлім Ивановтың қанында алкогольдің едәуір мөлшері бар екендігін растады. Келесі күні әкімшілік Ивановқа қатаң сөгіс жариялау туралы бұйрық шығарды.

1) Әкімшіліктің шешімі заңды ма?

№31- тапсырма

Мұғалім Галкинаға жалақы күні мектеп әкімшілігі төлем карточкасын уақтылы жібермеген мектеп бухгалтерінің немқұрайлылығына байланысты оның жалақысын төлеуді бір айға кешіктіретінін түсіндірді. 16 күннен кейін Галкина жұмысқа шықпады және әкімшілікке өзіне тиесілі жалақыны төлегеннен кейін ғана өз міндеттерін бастайтынын жазбаша түрде мәлімдеді.

1)Галкинаның әрекеттері заңды ма? Жағдайға түсініктеме беріңіз

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: ауызша сұрау

7. Әдебиет:

Негізгі:

1. Құқықтану: оқу.жәрдемақы-М.: GEOTAR-Media 2013
2. Әлжанова А.Н. оқу құқығының негіздері. Жәрдемақы / а. н. Әлжанова, К. К. Райханова -: Алматы: Эверо, 2014 -134 Б

Қосымша:

1.Шоу, М. Н. Халықаралық құқық [Мәтін] = халықаралық заң : Т. 1 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - Нұр-Сұлтан: Ұлттықаудармабюросы, 2019. - 640 бет : (Рухани жаңғыру).
2. Шоу М. Н. халықаралық құқық = халықаралық заң: Т. 2 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - [б. М.]: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 716 бет : (Рухани жаңғыру)
3.Медицинское право : учебник / Ж. У. Тлембаева [и др.] ; ред. Ж. У. Тлембаева. - Астана : Medet Group , 2023. - 218 с

Электрондық ресурстар:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің негіздері [Электрондық ресурс]: оқу құралы / ред.Б. С. Абдрасилова. - Электрон.мәтіндік деректер. (702Мб). - Астана: Акад. Мемлекет. ҚР Президенті жанындағы, 2016. - 176 с

8. Бақылау сұрақтары:

1. Азаматтық құқықты анықтаңыз.
2. Меншікке қол сұғылмаушылық принципін ашыңыз.
3. Жеке тұлғаның құқықтық қабілеті қай сәттен бастап пайда болады және тоқтатылады?
4. Азаматтық құқықтық қатынастардың мазмұны қандай?
5. Міндеттеменің тоқталуына не негіз болады?
6.Сот қандай жағдайларда некені жарамсыз деп таниды?
7.Қандай жағдайларда әйелінің келісімінсіз некені бұзу мүмкін емес?
8.Ерлі-зайыптылардың ортақ бірлескен меншігіне не жатады?
9.Қай мемлекеттік ұйым балалардың мүдделерін қорғайды?
10.Ата-аналардың қандай міндеттері бар?
11.Сотта баланың пікірі қай жастан бастап ескеріледі?
12.Қандай жағдайларда ата-ана құқығынан айыру орын алады?

13.Қамқоршылық кімге тағайындалады?

№6 сабақ

1. Тақырыбы: Қазақстан Республикасының қылмыстық құқығының негіздері. Қазақстан Республикасының экологиялық және жер құқығының негіздері. Қазақстан Республикасының құқық қорғау органдары.

2. Мақсаты: білім алушылардың ҚР қылмыстық, экологиялық және жер құқықтарын, құқық қорғау органдарының жүйесі мен функцияларын меңгеруі.

3. Оқыту міндеттері:

- қылмыстық құқықтың ерекшелігін зерттеу;
- қылмыстық жазаның түрлерін қарастыру;
- қылмыс құрамы ұғымын түсіну
- ҚР Экологиялық кодексінің негізгі ережелерін қарастыру;
- ҚР Жер туралы кодексінің негізгі ережелерін зерделеу
- құқық қорғау ұйымдарының жүйесін және олардың негізгі функцияларын қарастыру

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Қылмыстық құқық ұғымы, қылмыстық құқықтың принциптері, міндеттері мен көздері.
2. Қылмыс пен қылмыстық теріс қылық ұғымдары мен белгілері. Қылмыс санаттары.
3. Экологиялық құқықтың пәні, әдісі, жүйесі.
4.Табиғатты пайдалану мен қоршаған ортаны қорғаудың негізгі принциптері.
5. Табиғи ресурстарға меншік құқығының, табиғатты пайдалану құқығының жалпы сипаттамасы.
6.ҚР Құқық қорғау органдары жүйесінің жалпы сипаттамасы және анықтамасы.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: шағын топпен жұмыс

Жағдаяттық тапсырмалар:

№1-тапсырма

Кетовтың өтініші бойынша Сидоров үлкен сомаға Кротовты өлтірді, содан кейін ол үнемі бірге тұратын өзінің танысы Козловаға келіп, осы туралы барлығын айтты. Козлова қанды көйлегін жуып, кісі өлтірген пышақты жасырды, содан кейін Сидоровтың өтініші бойынша Кетовке шартты суммаға барды. Сумманың бір бөлігін Сидоров Козловаға берді.

Сұрақ:

1)Қылмыс құрамының барлық элементтері мен бағаланатын белгілерімен жасалған әрекеттердің дәрежелерін беріңіз және талдаңыз.

№2-тапсырма

Түнде үйге оралған Гвоздевке тонау мақсатында шабуыл жасалды. Қарақшылардан қашып, Гвоздев қоршаудан секіріп, бірінші қабаттағы терезелерінің біріндегі әйнекті сындырып, бөлмеге кірді. Үй иесі Семенов сынған әйнектің шуы мен сықырлауынан оянып, бөлмедегі белгісіз азаматты көріп, оны қарақшы деп қателесіп, ұра бастады. Гвоздевтің денсаулығына ауыр зиян келді.

Сұрақ:

1) Іс-әрекеттің дәрежесін беріңіз.

№3- тапсырма

Емхананың емдеу кабинетінің медбикесі Петренко науқас Мурашованың тамырына бром енгізуі керек еді. Ол шкафтан (әдетте тұрған жерден) түссіз сұйықтық бөтелкесін алып, затбелгісіне қарамай науқасқа тамыры арқылы құяды. Артынша Мурашовада құрысулар басталды. Петренко салғырттығынан науқасқа улы зат-дикаинді енгізгені белгілі болды. Шұғыл қабылданған шараларға қарамастан, Мурашовты құтқару мүмкін болмады. Бір сағаттан кейін ол қайтыс болды.

Петренконың жасаған қылмысының объективті жағын сипаттаңыз?

№4- тапсырма

Ресейде іссапарда жүргенде ҚР азаматы Нығматов ұрлық жасады, бірақ ол жерде қылмыстық жауапкершілікке тартылған жоқ, іссапар мерзімі аяқталғаннан кейін ол Қазақстан Республикасына оралды.

Сұрақ:

1) Нығматов ҚР-да қылмыстық жауапкершілікке тартыла ма?

2) Егер солай болса, онда қандай шарттар сақталу керек?

№5- тапсырма

Науқас П.А.Ивановтың туыстарына бас дәрігер оған шұғыл операция қажет екенін, бірақ жалпы кезекте операцияны "өте ұзақ күтуге"тура келетінін анық ашық айтады.

Сұрақ:

1)Қандай құқық бұзушылық туралы айтылып отыр?

№6- тапсырма

Құпия әскери нысандарды суретке түсіру кезінде шет мемлекетке қызмет ететін азамат ұсталды.

Сұрақ:

1)ҚР ҚК бойынша шетелдіктердің жауапкершілігі туралы мәселе қалай шешіледі?

№7- тапсырма

Ресейде іссапарда жүрген Қазақстан азаматы Мерзаев жергілікті тұрғынмен төбелесіп, оған орташа ауырлықтағы дене жарақатын келтірді.

Сұрақ:

Мерзаев қай елдің заңы бойынша жауапты болуы керек?

№8- тапсырма

Шет мемлекеттің портында қазақстандық кеменің тұрағы кезінде жолаушылар Зулкарнаев пен Иванов арасында кеме бортында төбелес болды, оның барысында Зулкарнаев Ивановты жарақаттады.

Сұрақ: Кеме қай мемлекеттің аумағы болып танылады? Зулкарнаевтың жауапкершілігі туралы мәселені шешіңіз.

№9-тапсырма.

Азамат А. Батырбаев Астана қаласының Интернациональный кентінде жеке меншік жер учаскесінің иесі бола отырып, жеке үй салуға шешім қабылдады. Құрылыс жылынан кейін, іргетасы құйылып, қабырғалары тұрғызылған кезде, А. Батырбаевқа азамат Батырбаевтың үй салу туралы хабарламамен мемлекеттік органдарға жүгінбегенін дәлелдей отырып , осы учаскеде үй салуға құқығы жоқ екендігі туралы хабарлама келді. Сұрақ: Егер үй салып жатқан адам оның толық иесі болса, мемлекеттік ұйымдардың жеке меншікте үй салуға тыйым салу құқы бар ма?

№10-тапсырма.

Жас жұбайлар Астанадан Бурабайға көшіп келіп, жер телімін іздей бастады. Олар онда табиғи аймаққа жақын жер телімінің сатылатыны туралы хабарландыру тапты. Келіссөздерден кейін ерлі-зайыптылар учаскені сатып алуға шешім қабылдады, бірақ оны сатып алғаннан кейін бұл учаске орман қорының жерлеріне қатысты болып шықты ,ал жастардың бұл учаскені пайдалануға құқығы жоқ.

Сұрақ: Мемлекеттік ұйымдардың әрекеттері заңды ма?

Ерлі-зайыптылар қайда баруы керек?

Сыбайлас жемқорлық бойынша тапсырмалар:

Мәселе сыбайлас жемқорлықтың қандай түрі туралы екенін және бұл әрекеттің зиянды салдары қандай екенін анықтаңыз?

1. Қала әкімшілігі ұзақ уақыт бойы кәсіпкер К. Р. Соловьевтің өтініші бойынша жер учаскесімен мәселені шешуді кешіктіруде.

2. Жол қозғалысы ережелерін мас күйінде бұзған кезде жүргізуші Р. Садықов жол полициясы қызметкеріне ақша төледі. Соңғы хаттаманы толтырудың орнына ақшаны алып, Р. Садықовты босатты.
3. Пациенттерге тегін берілетін дәрі-дәрмектерді таратуға жауапты мемлекеттік қызметші А. Н.Ковалев дәрі-дәрмектердің бір бөлігін жеке дәріханаларға оларды әрі қарай жоғары бағамен сату үшін жіберді.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: ауызша сұрау

7. Әдебиет:

Негізгі:

1. Құқықтану: оқу.жәрдемақы-М.: GEOTAR-Media 2013
2. Әлжанова А.Н. оқу құқығының негіздері. Жәрдемақы / а. н. Әлжанова, К. К. Райханова -: Алматы: Эверо, 2014 -134 Б

Қосымша:

1.Шоу, М. Н. Халықаралық құқық [Мәтін] = халықаралық заң : Т. 1 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - Нұр-Сұлтан: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 640 бет : (Рухани жаңғыру).
2. Шоу М. Н. халықаралық құқық = халықаралық заң: Т. 2 оқулық / М.Н. Шоу. - 8-ші басылым. - [б. М.]: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 716 бет : (Рухани жаңғыру)
3.Медицинское право : учебник / Ж. У. Тлембаева [и др.] ; ред. Ж. У. Тлембаева. - Астана : Medet Group , 2023. - 218 с

Электрондық ресурстар:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің негіздері [Электрондық ресурс]: оқу құралы / ред.Б. С. Абдрасилова. - Электрон.мәтіндік деректер. (702Мб). - Астана: Акад. Мемлекет. ҚР Президенті жанындағы, 2016. - 176 с

8. Бақылау сұрақтары:

1.Қылмыстық құқықтың анықтамасын беріңіз.
2.Қандай әрекет қылмыс деп танылады? Қылмыс белгілерін атаңыз.
3.Жаза қандай мақсатта қолданылады?
4.Сыбайлас жемқорлық қандай формаларда көрінеді?
5.Сыбайлас жемқорлықтан туындаған саяси салдарды атаңыз.
6.Сыбайлас жемқорлыққа не себеп болды?
7. Жер телімін меншікке рәсімдеу үшін қандай құжаттар қажет?
8. Жер құқығының қайнар көздеріне не жатады?
9. Экологиялық құқықның қайнар көздеріне не жатады?
10. ҚР Прокуратураның құқықтық мәртебесі, прокуратура қызметкерлерінің өкілеттігі мен құқықтық мәртебесі қандай
11. Өртке қарсы қызмет ұйымдары.
12. ҚР Ішкі істер ұйымдарының құқықтық мәртебесі.
13. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет және экономикалық тергеу қызметі

№7 сабақ

1. Тақырыбы: Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудың ұлттық негіздері.

2. Мақсаты: білім алушыларда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің ұлттық негіздерін қалыптастыру.

3. Оқыту міндеттері:

- сыбайлас жемқорлықтың мәнін ашу;
- "сыбайлас жемқорлық" ұғымының тарихи жолын зерделеу;
- "сыбайлас жемқорлық" ұғымының теориялық-әдіснамалық негіздерін қарастыру;

- "сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет"ұғымдарын ашу;
- парасатты сана ұғымының мәнін сипаттау;
- ұлттық құндылықтардағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлықты қалыптастыру негіздерін талдау.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Сыбайлас жемқорлық ұғымы және оның сипаттамасы.
2. Сыбайлас жемқорлықтың даму тарихы: ежелгі заманнан қазіргі заманға дейін.
3. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сана: мазмұны, рөлі, функциялары.
4. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет: мазмұны, рөлі, функциялары.
5. Қазақстанда сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәрбие және білім беру.
6. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудың ұлттық ерекшеліктері

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: дебат, рөлдік ойындар

№1 тапсырма

Білім алушылар келесі сұрақтарды талқылайды:

1.Әл-Фараби, Ж. Баласұғын, Абай дүниетанымындағы қайырымдылық, парасаттылық, надандық, адалдық ұғымдарын талдаңыз.

№2 тапсырма

Практикалық жаттығу:

Топтық талқылау

- нақты практикалық жағдайларды талдау негізінде тәуекел факторларын анықтау және сыбайлас жемқорлық тәуекелдерінің алдын алу факторларын тұжырымдау;
- алынған нәтижелерді талқылау және сабақ бойынша жалпы қорытынды;
- білім алушылар тобы төрт командаға бөлінеді, олар жағдайды шешуі керек.

Тапсырма шарты:

Ұйымдағы сыбайлас жемқорлық мәселелері бойынша әлеуметтанулық сауалнама жүргізу қажет деп елестетіп көріңіз. Респонденттерге қоятын 10 сұрақ жасаңыз. Бұл ретте Сіздің сұрақтарыңыз зерттеу жүргізетін саланың ерекшелігін көрсетуі тиіс. Сізге келесі бағыттарды таңдау ұсынылады:

1. Жоғары оқу орны (ЖОО).
2. Перзентхана.
3. Орта мектеп.
4. Аудандық ішкі істер органдары (полиция) бөлімі.
5. Балалар ауруханасы.
6. "Темір жол"(жолаушылар темір жол тасымалы).

№3 тапсырма

"Сыбайлас жемқорлықтың себептері" және "сыбайлас жемқорлық шарттары"ұғымдарын ажыратыңыз. Тұрмыстық сыбайлас жемқорлықтың себептері мен жағдайларына жатқызуға болатын 5 жағдайды келтіріңіз.

Рөлдік ойындар:

1. "Молекулалар" Тренингі

Ойын шарты: Сізге сақинаға байланған арқан қажет. Әр қатысушы, оны екі қолмен ұстайды.

Сіздер атомдармыз деп өздеріңізді елестетіп көріңіздер. Атомдар үнемі қозғалыста болады және олар молекулаларға біріктіріледі.

Орындау стратегиясын ақылдасу үшін 10 минут беріледі, 10 минуттан кейін сіздің молекулаңыз айналуы қажет фигуралар қатарын айтамын.

Қатысушылар тек дайындық кезеңінде ғана сөйлесе алады, ал тренинг кезінде ешқандай дыбыс шықпауы қажет.

Егер жүргізуші атаған фигуралардың бәрін құрастыра алсаңыз, онда тренингтен өткен болып саналасыз.

Егер сіз дыбыстар шығарып немесе берілген фигураларды құрай алмасаңыз қайтадан "жоспарлау" кезеңіне ораламыз.

Құрастыруға арналған фигуралар: шаршы (квадрат), шеңбер, үшбұрыш, трапеция, крест, жұлдыз, жүрек, жарты ай.

Рефлексияға арналған сұрақтар:

- Сіз үшін қандай рөлді (көшбасшы немесе орындаушы) таңдадыңыз? Неліктен?
- Тренинг барысында қандай қиындықтарды бастан өткердіңіз?
- Келесі жолы тренингте берілген тапсырманы орындау барысында, өзара әрекеттесу бойынша команда ішінде қандай қателіктерді болдырмау арқылы ойынды жеңілдетуге болады?

Жүргізушімен талқылауға болатын шешімдер:

- Бір нәрсені бірнеше рет қайта жасағаннан, жоспарлауға көбірек уақыт бөлген дұрыс;
- Сіз бұйрық беруді үйренгіңіз келсе - бағынуды үйреніңіз;
- Егер ұжымда барлығы "бастық" болса - бұл "ұжым" емес.

Тренинг өткізуге арналған ұсыныстар:

- Бұл қарапайым тренинг бейтаныс ұжымды біріктіруге немесе таза ауада белсенді уақыт өткізуге өте ыңғайлы;
- Қатысушылар саны көп болған жағдайда бірнеше арқанның көмегімен бірнеше "молекулалар" жасап, олардың арасында жарыс түрінде тренинг өткізуге болады.

2. "Табысқа бір қадам" тренингі

Тренинг мақсаты: әлемді эмпатиялық қабылдауды қалыптастыру және әлеуметтік саясатты жүзеге асырудағы мемлекеттің рөлін талқылау.

Ойын шарты: Бір жетістікке жету үшін әр адам әр түрлі жолдарды таңдайды. Егер өмір - көп қабатты үй, ал табыстылық - жоғары бағыттайтын жол деп ойласақ, ал төменгі қабаты әр адам бастайтын көптеген факторларға байланысты: әлеуметтік шығу тегі, отбасындағы тәрбие, білім және т. б. Бүгін біз бұл сұрақты толығырақ қарастырайық...

Ол үшін әрқайсымыздың өмірімізде кездесетін адамдар мен мамандықтардың рөлдерін ойнайтын бес қатысушы қажет. Барлық қатысушылар еркін қозғалысқа кедергі келтірмейтін қашықтықта қатарға тұруы керек.

Мен сізге растап бекітетін ақпараттарды оқимын, егер сіз осы мәлімдемелермен келіссеңіз - бір қадам алға басыңыз. Егер сіз сұрақтың жауабын білмесеңіз немесе ол сіздің ойдан шығарылған өміріңізге әсер етпесе - орныңызда болыңыз.

Тренингтің қалған қатысушылары 2-3 қатысушыны таңдап, олардың "бір-біріне қатысты қозғалысын" мұқият талдауы керек.

Тренингке қатысушыларға арналған рөлдер:

- беделді астаналық ЖОО-ның жас түлегі, белгілі юрист-мемлекеттік қызметкер отбасынан шыққан;
- 5 адамнан тұратын, 40 жастағы отбасының иесі, бірнеше жыл бұрын тарихи отанына оралған оралман;
- орта білімі бар ажырасқан әйел, 27 жаста, декретте. Анасы - мектептегі мұғалім, әкесі - қарапайым қалалық зауыттың аға инженері;
- жергілікті футбол лигасының "орта қол" футболшысы, 35 жаста, жақын арада карьерасын аяқтайды. Тапқан ақшасының көп бөлігін бірінші әйеліне береді, қазіргі уақытта жаттықтырушылық біліктілігі жоқ.
- кәсіпкер, жетім, жеке азық-түлік дүкенінің иесі. Уақыттың көп бөлігін өз денсаулығы мен отбасына бөлмей, жұмыста өткізуге мәжбүр.

Тренингке қатысушыларға арналған сұрақтар:

- Мен өз отбасымның "жақсы мүшесімін". Қажет болған кезде - мен бәрін тастап, көмекке келе аламын, қажет болғанда олар маған көмекке келеді.
- Менің балалық шағым мен жастық шағымда ата-анам қасымда болды...
- Болашақта мен өз атымнан немесе тегімнен көп пайда көре аламын...
- Мен бәсекеге қабілетті жоғары білім алдым...
- Мен өзімді алдағы 3-5 жыл ішінде қаржылық жағынан қиналмаймын деп айта аламын...
- Менің білімім мен дағдыларым бар деп айта аламын, олар маған бірнеше жылдан кейін қазіргіден де көп ақша табуға көмектеседі...
- Мені кім екенім және өмірде не істейтінім үшін құрметтейді...
- Мен өзімді кім екеніме және өмірде не істейтініме қарай құрметтеймін...
- Мен өмір сүріп жатқан өміріме ризамын... Мен бақыттымын.

Кейіпкерлердің рөлін ойнайтын қатысушылармен талқылауға арналған сұрақтар:
- Сіз алға жылжып, біреу бір орында тұрғанда немесе бір қадам артқа шегінгенде не сездіңіз?
- Сіз біреудің алға қадам жасағанын көргенде не сезіндіңіз, ал сіз неге қадам жасамадыңыз....
- Тренингтің басқа қатысушыларына қатысты сіздің қорытынды пікіріңіз?

Бақылаушы рөліндегі қатысушылармен талқылауға арналған сұрақтар:
- Тренинг барысында бірнеше кейіпкерді байқау және салыстыру барысында Сізге қандай ойлар келді?
- Қатысушылардың қорытынды жағдайын "әділ" деп атауға бола ма?
- Өмірде "барлық азаматтар үшін мүмкіндіктер теңдігін" кім қадағалауы керек? (жауап - мемлекет)
- Мемлекет барлық азаматтардың әлеуметтік игіліктерге тең қолжетімділігін қалай қамтамасыз етуі тиіс? (жауап - әлеуметтік, экономикалық және сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат)
- Біз азаматтар ретінде осы процеске қатыса аламыз ба?

Жаттығуға арналған ұсыныстар:
- Тренинг эмоционалды жүк түсіреді, сондықтан қорытынды рефлексия барысында қатысушылармен сөйлесу қажет;
- Жүргізуші кейіпкерлердің өз бейнесінің сипаттамаларын қатаң сақтауын қамтамасыз етуі керек. Мысалы, спортшы бүкіл балалық шағын жаттығуда өткізеді немесе спорт интернатында тұрады, сондықтан оның ата-анасы бала кезінен барлық уақытта қасында болған деп отбасы нақты жауап бере алмайды;
- Тренинг кейіпкерлері өз тәжірибелері туралы көбірек айтып берсе, бақылаушылар рөлін атқаратын қатысушыларға қорытынды жасау оңайырақ болады.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: Тестілеу, ауызша, жазбаша сұрау

7. Әдебиет:

Негізгі:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдеиет негіздері. Дәрістер кешені. Қазақстан тархы және әлеуметтік-қоғамдық пәндер кафедрасы. Шымкент.ОҚМФА.,2015.-101 бет.

Қосымша:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдеиет негіздері. Оқу-әдістемелік құралы. М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркинбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 192 б.

Электрондық ресурстар:

1. Основы антикоррупционной культуры [Электронный ресурс] : учебное пособие / под ред. Б. С. Абдрасилова. - Электрон.текстовые дан. (702Мб). - Астана : Акад. Гос. упр. при Президенте РК, 2016. - 176 с

2. Основы антикоррупционной культуры. Учебное пособие /М.М.Кулбаева. Алматы,2019.-122 с. https://aknurpress.kz/reader/web/2000
3. Основы антикоррупционной культуры : учебно-методическое пособие / М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркинбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 198 с. https://aknurpress.kz/reader/web/1304

8. Бақылау сұрақтары:

1. "Сыбайлас жемқорлық" терминіне қысқаша анықтама беріңіз.
2. Сыбайлас жемқорлық тарихына қысқаша шолу жасаңыз.
3. Парасаттылық ұғымына түсінік беріңіз.
4. "Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сана"дегеніміз не?
5. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет дегеніміз не?
6. "Сыбайлас жемқорлық сана "және" сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет "ұғымдарының теориялық мазмұны оларды күнделікті қолдануға сәйкес келе ме?
7. Сыбайлас жемқорлық санасының функциялары қандай?
8. Жоғары білім беру жүйесінде сыбайлас жемқорлықпен күресу үшін қандай шаралар қабылдау қажет?
9.Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениеттің ұлттық негіздері қандай? Олар неден көрінеді?
10. Сыбайлас жемқорлықтың этникалық тамыры, мәдени алғышарттары бар ма?
11. Біздің қоғамда ар-ождан мен әдептілік қалай бағаланады?

№8 сабақ

1. Тақырыбы: Сыбайлас жемқорлық үшін құқықтық жауапкершілік.

2. Мақсаты: сыбайлас жемқорлық үшін құқықтық жауапкершілік туралы жалпы түсініктерін қалыптастыру.

3. Оқыту міндеттері:

- сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар үшін тәртіптік жауапкершілікті күшейтуге бағытталған мінез-құлықтың этикалық стандарттарын түсіндіру;
- сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар үшін әкімшілік жауапкершілік шараларын сипаттау;
- сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар үшін қылмыстық жауаптылық шараларын түсіндіру;
- сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар үшін жазаның бұлтартпау қағидаттарын айқындау.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1.Тәртіптік сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық және құқықтық жауапкершілік.
2.Әкімшілік сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық және оған құқықтық жауапкершілік.
3. Қылмыстық сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық және оған құқықтық жауапкершілік.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: Шағын топпен жұмыс, жағдаяттық тапсырмаларды шешу

Тапсырмалар:

Топ кіші топтарға бөлінеді, олардың әрқайсысы келесі сұрақтарды талқылауы керек:
1-топ. Қазақстан Республикасының Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексінің Сыбайлас жемқорлыққа қарсы нормаларын талдаңыз.
2-топ. Әкімшілік сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтарды сипаттаңыз.
3-топ. Әкімшілік сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар жасағаны үшін әкімшілік жауапкершілікке тарту және одан босату мәселелерін түсіндіріңіз.
4-топ Әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодекс нормаларындағы сыбайлас жемқорлыққа талдау жасаңыз.

1. Кестені толтырыңыз:

Тұжырымдама	Қысқаша мазмұны
Рационалдық амал (қылмыстық экономика)	Жеке тұлға өзінің қылмыстық әрекеттерінің барлық шығындары мен игіліктерін салмақтайды және егер де ол адал болып қалса және өз уақыты мен ресурстарын басқаша түрде құруына қарағанда, күтілетін нәтижелер жоғары болса, оны парасатты түрде шешеді.
Институционалдық амал	
Классикалық либерализм	

2. Кестені толтырыңыз:

Факторлар топтары	Факторлар
Фундаментальды	Экономикалық институттар және экономикалық саясаттың жетілмеуі; саяси шешімдерді қабылдау жүйелерінің жетілмеуі; бәсекелестіктің дамымауы; экономикаға мемлекеттің шектен тыс араласуы; экономиканың жекелеген секторларының монополизациялануы; ресурстық қорларға мемлекеттік бақылау; азаматтық қоғамның дамуының төменгі деңгейі; сот жүйелерінің тиімсіздігі.
Құқықтық	
Ұйымдастырушылық-экономикалық	
Ақпараттық	
Әлеуметтік	
Мәдени-тарихи	

3. Кестені толтырыңыз:

Саяси сала	**Экономикалық сала**	**Әлеуметтік сала**
Демократиялық қағидаларды іске асырудың мүмкін еместігі	Мемлекеттік ресурстар мен құралдарды тиімсіз бөлу және шығындау	Әлеуметтік теңсіздіктің өсуі, кедейлік

Жағдаяттық тапсырма №1

Біріккен Ұлттар Ұйымының Сыбайлас жемқорлыққа қарсы конвенциясында сыбайлас жемқорлық көріністерінің бірі ретінде ұлттық мемлекеттік қызметкерлердің пара алуы көрсетілген. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы БҰҰ Конвенциясында анықталған сыбайлас жемқорлықтың басқа да көріністерін көрсетіңіз.

Жағдаяттық тапсырма №2

Сыбайлас жемқорлықпен күресу үшін оның әлеуметтік, экономикалық және құқықтық мәнін ғана түсіну қажет. Жалпы алғанда, сыбайлас жемқорлық деп лауазымды тұлғаның өзіне сеніп тапсырылған өкілеттіктері мен құқықтарын белгіленген ережелерге қайшы, жеке пайдасына пайдалануы түсініледі. Сыбайлас жемқорлықтың құқықтық мәнін түсіну үшін сыбайлас жемқорлықтың әлеуметтік және құқықтық белгілерін анықтау маңызды. Сіздің міндетіңіз – сыбайлас жемқорлықтың әлеуметтік-құқықтық белгілерін тізіп (бөліп) көрсету.

Жағдаяттық тапсырма №3

Адамның басқаларға қарағанда қызметі жылдам көтерілді, өйткені ол министрдің немесе басқа жоғары лауазымды шенеуніктің туысы немесе қамқоршысы. Бұл жағдайда жемқорлық туралы айтуға болады ма?

Жағдаяттық тапсырма №4

Ауруханадағы науқас дәрігерге сыйлық береді немесе дәрігерге жеке көңіл бөлуі немесе кезектен тыс қызмет көрсету үшін төлейді. Дәрігер мұны талап етпейді, бірақ ол ақша мен сыйлықтардан бас тартпайды. Дәрігердің әрекеттерін жіктеңіз.

Жағдаяттық тапсырма №5

Білім беру ұйымдарының бірінің міндеттеріне - студенттердің емтихан тапсыруы және олардың курстық жұмысын тексеру енгізілген. Оқытушы пара алу үшін студенттерге жақсы баға қойып, өз бетінше жұмысы мен білімін нақты тексермей-ақ емтиханға жіберген. Педагогтың әрекетін сараптап, осы жағдайда қолданылуы тиіс ҚР ҚК-нің тиісті баптарын көрсетіңіз.

Жағдаяттық тапсырма №6

Білім беру ұйымдарының бірінің оқытушысы студенттің оқу жоспары бойынша сынақтан (зачет) өтуге құқығы болса, студенттің сынағын мерзімінен бұрын қабылдауға келіскені үшін алғыс ретінде студенттің ата-анасынан бір қорап шоколад алды. Оқытушы бір қорап шоколад пен сувенирді сыйлық деп санады және білім беру ұйымының басшылығына бұл туралы хабарлаған жоқ.

Ұсынылған жауап нұсқаларынан таңдаңыз және оны негіздеңіз:

1. сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық белгілері болса;
2. сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық белгілері жоқ, бірақ мінез-құлықтың этикалық нормалары бұзылса;
3. оқытушы тәртіптік теріс қылық жасаған;
4. оқытушы заңсыз әрекеттер жасамаған;
5. оқытушы бірнеше түрлі заң бұзушылықтарға жол берді.

Жағдаяттық тапсырма №7

Университеттің аға оқытушысы А.Е.Кенжеев азаматша М.Д.Ысқақовадан ұлын жоғары оқу орнына түсіруге көмектесемін деп 70 мың сом көлеміндегі ақша алған. А.Е.Кенжеев Ысқақованың ұлы университетке міндетті түрде оқуға түсетінін, әйтпесе оның ақшасын қайтаратынын айтты. Бірақ А.Е.Кенжеев қабылдау комиссиясының мүшесі болмаған және Ысқақованың ұлының институтқа түсу процесіне ықпал етпеген. Кенжеевтің әрекетіне заң тұрғысынан баға беріңіз. Оның әрекетінде қылмыстың белгілері бар ма? Кенжеев жемқорлық әрекет жасады ма? Егер солай болса, ол қалай біліктілігін қалай бағалауға болады?

Жағдаяттық тапсырма №8

Ресей көлік министрлігі департаменті бөлім бастығының орынбасары Пушкарев әжесі Арина Родионовна қайтыс болғаннан кейін Выхинодағы жекешелендірілген екі бөлмелі пәтерді мұрагерлікпен алады. Пушкарев тұрғын үймен қамтамасыз етілген.

Оның аталған жылжымайтын мүлікті жалға немесе жалға беруге және осындай азаматтық-құқықтық мәміле нәтижесінде табыс алуға құқығы бар ма? Ол жұмыс берушінің өкіліне хабарлауы керек пе? Егер болса, қалай?

1-топ: Отбасылық салт-дәстүр, әдет-ғұрып, мәдениет жеке тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлқын қалыптастыруға бағытталған ба?

2-топ: Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруда отбасылық тәрбиенің, салт-дәстүрдің орны қандай?

3-топ: Қазіргі отбасы қоғамдағы сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруға неге араласпайды?

4-топ: Жеке тұлғаны сыбайлас жемқорлыққа қарсы тәрбиелеуге отбасы қатысуы үшін не істеу керек?
Шағын топтардағы студенттердің жауаптарын бағалау критерийлері кестесі бойынша сарапшылар (оқытушы тағайындаған 3-4 студент) бағалайды. Сарапшылардың бағасы оқытушымен ескеріледі.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: Тестілеу, ауызша, жазбаша сұрау

7. Әдебиет:

Негізгі:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдеиет негіздері. Дәрістер кешені. Қазақстан тархы және әлеуметтік-қоғамдық пәндер кафедрасы. Шымкент.ОҚМФА.,2015.-101 бет.

Қосымша:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдеиет негіздері. Оқу-әдістемелік құралы. М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркинбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 192 б

Электрондық ресурстар:

1. Основы антикоррупционной культуры [Электронный ресурс] : учебное пособие / под ред. Б. С. Абдрасилова. - Электрон.текстовые дан. (702Мб). - Астана : Акад. Гос. упр. при Президенте РК, 2016. - 176 с
2. Основы антикоррупционной культуры. Учебное пособие /М.М.Кулбаева. Алматы,2019.-122 с. https://aknurpress.kz/reader/web/2000
3. Основы антикоррупционной культуры : учебно-методическое пособие / М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркинбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 198 с. https://aknurpress.kz/reader/web/1304

8. Бақылау– сұрақтар:

1. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы заңнаманың негізгі міндеттерінің мәні неде?
2. "Әкімшілік құқық бұзушылық" және "әкімшілік сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылық құрамы" ұғымдарының анықтамасы.
3.ҚР ӘҚБтК сәйкес сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың құрамы, олардың сипаттамасы.
4. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтардың құрамы, олардың сипаттамасы.
5. Сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықты басқа ұқсас қылмыстық құқық бұзушылықтардан ажырату критерийі қандай?
6. Пара алу (ҚР ҚК 366-бабы) қызметтік өкілеттіктерді теріс пайдаланудан (ҚР ҚК 361-бабы) несімен ерекшеленеді?
7. Пара алу (ҚР ҚК 366-бабы) және заңсыз сыйақы алу (ҚР ҚК 247-бабы) ажыратудың ерекшелігі неде?
8. Пара алу (ҚР ҚК 366-бабы) коммерциялық сатып алудан (ҚР ҚК 253-бабы) қалай ерекшеленеді?

№ 9 сабақ

1. Тақырыбы: Түрлі өндірістік салалардағы сыбайлас жемқорлық әрекеті үшін моральдық-этикалық жауапкершілік.

2. Мақсаты: әртүрлі салалардағы сыбайлас жемқорлық әрекеттері үшін моральдық-этикалық жауапкершілік туралы жалпы түсініктерін қалыптастыру.

3. Оқыту міндеттері:

-этномәдени бірлестіктер өткізетін мәдени-бұқаралық сыбайлас жемқорлыққа төзбеушілік идеясын идеологиялық тұрғыдан толықтыру қажеттілігін ашу;
- қоғамдағы моральдық-этикалық жауапкершілікті анықтау;
- отбасындағы моральдық-этикалық жауапкершілікті түсіндіру;
- ұжымдағы моральдық-этикалық жауапкершілікті түсіндіру;

- сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегияны және ондағы діни бірлестіктердің рөлін сипаттау;

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1.Жеке тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетін қалыптастырудағы отбасының рөлі.

2.Сыбайлас жемқорлыққа қарсы әрекет ісіндегі діни ережелер мен құндылықтар.

3. Қоғамдағы моральдық-этикалық жауапкершілік.

4. Еңбек ұжымындағы моральдық-этикалық жауапкершілік.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: дебат, рөлдік ойындар

1 топ: Отбасылық дәстүрлер, әдет-ғұрыптар мен мәдениет жеке тұлғаның сыбайлас жемқорлыққа қарсы мінез-құлқын қалыптастыруға бағытталған ба?

2-топ: Отбасылық тәрбие, дәстүрлер сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруда қандай орын алады?

3 топ: Еңбек ұжымындағы моральдық-этикалық жауапкершілік.

4-топ: Әртүрлі діни сенімдердегі сыбайлас жемқорлық үшін жауапкершілік.

Топтардағы білім алушылардың жауаптарын бағалау критерийлері кестесі бойынша сарапшылар (оқытушы тағайындаған 3-4 студент) бағалайды. Сарапшылардың бағасы оқытушымен ескеріледі.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: Тестілеу, ауызша, жазбаша сұрау

7. Әдебиет:

Негізгі:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдеиет негіздері. Дәрістер кешені. Қазақстан тархы және әлеуметтік-қоғамдық пәндер кафедрасы. Шымкент.ОҚМФА.,2015.-101 бет.

Қосымша:

1. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениет негіздері. Оқу-әдістемелік құралы. М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркинбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 192 б.

Электрондық ресурстар:

1. Основы антикоррупционной культуры [Электронный ресурс] : учебное пособие / под ред. Б. С. Абдрасилова. - Электрон.текстовые дан. (702Мб). - Астана : Акад. Гос. упр. при Президенте РК, 2016. - 176 с

2. Основы антикоррупционной культуры. Учебное пособие /М.М.Кулбаева. Алматы,2019.-122 с. https://aknurpress.kz/reader/web/2000

3. Основы антикоррупционной культуры : учебно-методическое пособие / М. А. Жанысбеков, Н. А. Абдурахманов, А. С. Еркинбекова. - Караганда : АҚНҰР, 2019. - 198 с. https://aknurpress.kz/reader/web/1304

8. Бақылау сұрақтары:

1. Сыбайлас жемқорлықтың қандай көріністері азғындық болып табылады?

2 қоғамда сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастыруға діни бірлестіктердің қатысуының негізгі нысандарын көрсетіңіз?

3. Сыбайлас жемқорлықтың заңсыздығы туралы түсіндіріңіз?

4. Адамның сыбайлас жемқорлық мінез-құлқын айыптайтын діни нормаларға шолу.

5. Әсер ету дәрежесі және діннің адам өміріндегі орны?

6. Тұлғаның адамгершілік-рухани тәрбиесі қандай институт болып табылады?

7. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті қалыптастырудағы діни бірлестіктердің маңызы?

8. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы мәдениетті тәрбиелеудегі отбасының рөлі қандай тұлғалар?

9. Ұлттың әдет ғұрыптары мен дәстүрлері таралуға қарсы тұра ала ма

сыбайлас жемқорлық, ол үшін не істеу керек?
10. Сыбайлас жемқорлықтың этникалық тамыры, мәдени алғышарттары бар ма?
11. Біздің қоғамда ар-ождан мен әдептілік қалай бағаланады?
12. Халықтық дәстүрлерді құрметтеу - сыбайлас жемқорлықтың көрінісі емес пе?

№ 10 сабақ

1.Тақырыбы: Қоғамның экономикалық дамуының жалпы негіздері. Нарық механизмдері. Денсаулық сақтау экономикасы.

2. Мақсаты: білім алушыларға экономикалық теорияның пәні мен әдісі, нарықтың мәні мен құрылымы, бәсеке мен монополия туралы теориялық білім беру.

3. Оқыту міндеттері: білім алушыларды:
-экономикалық теорияның зерттеу объектісімен;
-экономикалық мектептердің теориялық көзқарастарының мазмұнымен;
-экономикалық теорияның негізгі қызметтерімен;
-экономикалық категориялар мен заңдардымен таныстыру.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:
1.Экономикалық ғылымның пайда болуы және дамуының негізгі кезеңдері.
2.Экономикалық теория пәні. Экономикалық теория қызметтері.
3.Экономиканы ғылыми танудың әдістері мен құралдары. Экономикалық категориялар мен заңдар.
4. Ресурстардың шектеулі проблемасы мен шексіз қажеттіліктер.
5. Меншіктің субъектісі мен объектсі. Меншіктің типтері мен түрлері.
6. Ақшаның пайда болуы, мәні және оның қызметтері. Ақша, есеп айырысу және төлемдер.
7. Нарықтың мәні және түрлері. Нарықтың құрылымы және оның жіктелуі. Қоғамдық өндірістегі нарықтың қызметтері мен рөлі.
8. Нарық инфрақұрылымы. Қазіргі нарықтық инфрақұрылымының негізгі элементтері. Нарықтық экономиканың артықшылықтары мен кемшіліктері.
9. Бәсеке: түсінігі және түрлері.
10. Сұраныс және ұсыныс теориясы.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: шағын топпен жұмыс

Топты 4 кіші топтарға бөлеміз, әр кіші топ келесі тапсырмаларды дайындау қажет:

1.Кестені толтырыңыздар:

1 вариант бойынша:

Әр түсінікке (терминге) тиесілі анықтаманы қойыңыз:

Терминдер	Анықтамалар
1. Экономика	а) бұл - шектеулік және таңдау туралы ғылым
2. Микроэкономика	б) бұл - шаруашылықты жалпы зерттейтін ғылым
3. Макроэкономика	в) бұл - тұтынушылар және фирма туралы ғылым
4. Дәстүрлі экономика	г) бұл - дәстүрге негізделген экономика
5. Нарықтық экономика	д) Не өндіру, қалай өндіру, тауарлар мен
6. Бұйрықтық экономика	қызметтерді кім пайдаланады
7. Экономиканың негізгі сұрақтары	е) жеке меншікті жойған жоспарлы экономика
	ж)бұл - жеке меншікке, бәсеке мен еркін баға қалыптасуына негізделген экономика

Өз нұсқауыңызды кестеге толтырыңыз:

1	2	3	4	5	6	7

2.Келесі тапсырмаларды дайындау:

1 кіші топ: Нарықтың мәні және түрлері. Нарықтың құрылымы және оның жіктелуі. Қоғамдық өндірістегі нарықтың қызметтері мен рөлі.

2 кіші топ: Нарық инфрақұрылымы. Қазіргі нарықтық инфрақұрылымының негізгі элементтері. Нарықтық экономиканың артықшылықтары мен кемшіліктері.

3 кіші топ: Бәсеке: түсінігі және түрлері. Монополияға қарсы заңдар мен монополияға қарсы саясат.

4 кіші топ: Медициналық қызмет нарығындағы бәсеке.

Әр кіші топтың білім алушылары өз тапсырмалары бойынша басқа кіші топтарға арнап сұрақтар дайындайды. Егер олардың қойылған сұрақтары бойынша жауаптары толық болмаса, онда дайындалған кіші топ білім алушылары жауаптарын толықтырады.

3. Жағдаяттық есептер мен жаттығуларды шешу:

Әр нарықтық формаға (1-6) келесі нарықтық құрылымға сәйкес келетін жағдайды таңдаңыз (а-м) және жауап беру парағына жазыңыз:

1. Жетілген бәсеке	
2. Монополистік бәсеке	
3. Олигополия	
4. Монополия	
5. Шектеулі монопсония	
6. Екі жақты монополия	

А) Қазақстан Республикасының Ұлттық банкі ұлттық валюта теңгенің эмиссиясына айрықша құқығы бар;

Б) автомобильдердің саны көп қалада тек екі ғана бензин құятын станциясы бар;

В) мемлекет ұйымдастырған Астана қаласын соғу конкурсына бірнеше жетекші құрылыс компаниялары қатысты;

Г) ақ қозықұйрық сату нарығында сатушылар мен сатыпалушылар саны көп;

Д)бірнеше кәсіпорын өндіріп шығаратын қант қызылшасы қант өндіретін завод қайта өңделеді;

Е)құрылыс тасын өндіретін жалғыз өндіруші ғимараттың сырт келбетін безендіретін компанияға ұсыныс жасайды;

Ж)көптеген сатыпалушылар қатысатын саны көп бутиктерде гүл сатылады;

З) адам саны көп қаланы көптеген шаруа шаруашылықтары сүтпен қамтамасыз етеді;

И)аудан орталығында жалғыз әмбебап дүкені бар;

К)көптеген пәтерді жалға берушілерден оқу мерімінде пәтердібілім алушылардың көп саны жалға алады;

Л)кір жуатын порошокпен бірнеше өндіруші көптеген үй шаруашылықтарын қамтамасыз етеді;

М)кремний өндіретін компания компьютердің чиптерін өндіруші фирмаға ұсынады.

4. Есеп және жаттығулар

1. Төменде бейнекассеталар нарығындағы жағдай туралы көрсеткішер берілген:

Баға, ақша бірлігі	8	16	24	32	40
Сұраныс, млн.бірлік.	70	60	50	40	30
Ұсыныс, млн.бірлік.	10	30	50	70	90

Бейнекассетіне сұраныс пен ұсыныстың қисығын салыңыз.

А) Кассетаның бағасы 8 ақша бірлігіне тең болғанда, нарықта қандай жағдай пайда болады (бейне кассетаның молшылығы немесе артықшылығы қалыптасады).

б) Жоғарыдағы тапсырманы орындаңыз, егер бір кассетаның бағасы 32 ақша бірлігіне тең болса.

В) Осы нарықтағы бейнекассеталарының теңестірілген бағасы неге тең?

Г) Тұтынушылардың шығындарының өсуі бағаның әр деңгейінде халықтың бейнекассетасына деген сұранысты 15 млн. бірлікке көтерді. Бейнекассетаға теңестірілген баға мен теңестірілген өндіріс деңгейі қандай болады?

5. 1 кестеде сұраныс пен ұсынысқа әсер ететін факторлар көрсетілген. «+» деген белгімен сұраныс пен ұсыныстың өзгеру әсерін тудыратын факторларды белгілеңіз. Осы әсерді сұраныс пен ұсыныс қисықтарының графигінде көрсетіңіз.

Әсер ету мүмкіндігі бар факторлар	Сұраныс қисығының қозғалысы	Сұраныс қисығы бойымен қозғалысы	Ұсыныс қиисығының қозғалысы	Ұсыныс қисығы бойымен қозғалыс
1. Бәсекелес тауарлар-дың бағасының өзгеруі				
2.Жаңа технологияны енгізу				
3. Тауарға моданың өзгеруі				
4.Тұтынушылар табыстарының өзгеруі				
5. Шикізат бағасының өзгеруі				

3. Ішкі отандық нарықта ресей ұшақтары ұсыныс қисығының графигін сызыңыз. Сіздің ұшақ ұсынысының қисығы қалай өзгереді, егер:

А) өндіріс факторлар нарығында авиация өнеркәсібіне қажетті маңызды конструкциялық материалдары арзандаса;

Б) салаға жаңа, анағұрлым қымбат және еңбек өнімділігі жоғары технологиялар енгізілсе;

В) Осы салада монополист-фирмалардың ұшақтарға белгілеген бағалары өседі.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: тексеру парағы, тестілеу, ауызша, жазбаша сұрау

Тақырып бойынша чек парағы

№	Бағалау өлшемдері	Деңгейлері			
		Өте жақсы	тиімді	Түзетуді талап етеді	тиімсіз

1	Тауар-ақша қатынастарының эволюциясы мен нарықтың қалыптасуын түсіндіреді	10	7,5	5	0
2	Нарықтың негізгі теориялық мәніне белгілері мәніне сипаттама береді	10	7,5	5	0
3	Нарық құрылымының әр түрлі белгілері мен критерилері бойынша жіктелуіне қарай бағдарланады.	10	7,5	5	0
4	Нарық инфрақұрылымының негізгі элементтерінің жіктелуіне бағдар береді	10	7,5	5	0
5	Қазақстандағы нарық инфрақұрылымының қалыптасу мәселесін анықтайды	10	7,5	5	0
6	Нарықты экономиканың артықшылығы мен кемшілігін анықтайды	10	7,5	5	0
7	Шаруашылық жүргізуші субъектілердің мүдделерінің арасындағы бәсекелестіктің және экономика дамуындағы нәтижелерінің себеп-салдарын түсіндіреді	10	7,5	5	0
8	Бәсекенің түрлерінің жіктелуін сызба түрінде көрсетеді және түсіндіреді	10	7,5	5	0
9	Еліміздің ішкі нарығында кәсіпкерлердің бәсекелестік сайыста пайдаланатын әдістерін анықтайды	10	7,5	5	0
10	Қазіргі нарықтағы монополияның экономикалық рөлін және ҚР монополияға қарсы заңнаманы мәнін талдайды				

7. Әдебиет:

Негізгі:

11.Экономикалық және құқықтық білім негіздері:оқу құралы / Б. С. Битенова, Л. К. Магзумова, А. А. Ахатова. - Қарағанды : АҚНҰР, 2019. - 310 бет

2.Таскымбаева, С. М. Основы экономической теории [Текст] :учеб.пособие / С. М. Таскымбаева, Ф. М. Каратаева. - Караганда : АҚНҰР, 2017. - 200 с

3. Куратко Д. Ф. Предпринимательство: теория, процесс, практика = Entrepreneurshiptheory, process,practice: учебник / Д. Ф. Куратко. - 10-е изд. - [б. м.]: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 514 стр.: (Рухани жаңғыру)

4.Жакенова С.Р., Магзумова Л.К., Битенова Б.С. Основы предпринимательства Ақнұр-2021

Қосымша:

1.Блак Джон Оксфорд экономика сөздігі = A dictionary of economics / сөздік; Н. Хашимзаде, М. Гарет. - 5th ed. - Нұр-Сұлтан: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 608 бет.
2.Шағын бизнестегі менеджмент: кәсіп бастау және венчурді дамыту = Small Business Management: Launching & Growing Entrepreneurial Ventures : оқулық / Г. Лонгенекер [және т.б.] ; ред. А. Б. Исембердиева ; Қаз. тіл ауд. А. Қуанышбекова. - 18-ші бас. - Алматы : "Ұлттық аударма бюросы" қоғамдық қоры, 2020. - 704 б.

Электрондық ресурстар:

Экономикалық және құқықтық білім негіздері. Оқу құралы. 310 бет.Б.С.Битенова Б.С., Мағзуиова Л.К., Ахатова А.А., Карагожина Р.З.https://aknurpress.kz/reader/web/1308
5.Денсаулық сақтаудағы экономика және маркетинг.Төлебаев Ж.С., Сыздықова К.Ш., Маукенова А.А., 2019. Aknurpress https://aknurpress.kz/login
6. Макроэкономика. Есиркепова А.М. , 2017. Aknurpress https://aknurpress.kz/login
7.Экономикалық теория. ОЖСБ-ға дайындық. Кестелі оқу құралы.В.Ж.Крымова, С.Н.Изеев, А.А. Маукенова., Алматы 2017ж. 224 бет.https://aknurpress.kz/reader/web/1814 .

8. Бақылау сұрақтары:

1. Меркантилизм мен физиократтардың теорияларының мазмұны қандай?
2. Классикалық буржуазиялық саяси экономия мен марксизмнің көзқарастары қандай?
3. Экономикалық теорияның пәні мен қызметтерін атаңыз.
4. Экономиканың ғылыми таным әдісерін атаңыз.
5. Қазақстанда экономикалық дамудың қандай моделі?
6. Қазақстан нарығында бәсекенің қай түрі көп тараған?
7. Бәсекелік нарықты реттейтін мемлекеттік саланы атаңыз.

№11 сабақ

1. Тақырыбы: Ұлттық экономика жүйе ретінде.

2. Мақсаты: білім алушыларға ұлттық экономиканың мәні мен құрылымы туралы теориялық білім беру.

3. Оқыту міндеттері: білім алушыларды:

-ұлттық экономика түсінігі, оның құрылымдық элементтері мен олардың байланысымен;
-негізгі макроэкономикалық көрсеткіштер және оларды есептеудің әдістерімен;
-Қазақстан Республикасындағы ұлттық есеп жүйесімен таныстыру;
- экономикалық тұрақсыздықтың көрінісімен;
-инфляцияның мәні мен себептерімен;
-нарықтық экономикадағы жұмыссыздықтың себептерімен.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Ұлттық экономика құрылымы мен оның негізгі мақсаттары.
2. Ұлттық есеп жүйесі. ЖҰӨ есептеу әдістері.
3. Негізгі макроэкономикалық көрсеткіштер. Ұлттық байлық және экономикалық әл-ауқат.
4. Экономикалық өсудің мәні, факторлары мен типтері.
5. Экономиканың циклдылығы. Цикл сатыларының сипаттамасы. Экономикалық дағдарыс.
6. Инфляция түсінігі, себептері мен түрлері. Инфляцияның әлеуметтік-экономикалық салдары.
7. ҚР Ұлттық банкінің инфляцияға қарсы саясаты.
8. Жұмыссыздық түсінігі. Жұмыссыздық түрлері. Оукен заңы. Филлипс қисығы.
9. Жұмыссыздықтың әлеуметтік-экономикалық салдары. Қазақстан Республикасындағы жұмыспен қамту саясаты. Медициналық қызмет нарығындағы жұмыссыздық мәселесі.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: TBL немесе командада оқыту, командада жұмыс істеуге негізделген

оқыту әдісі. Бұл әдістің артықшылығы білім алушыларды оқыту процесіне белсенді тарту болып табылады (сабаққа дайындалу үдерісіне жауапкершілікпен қарау),
коммуникативтік дағдыларын дамыту, командада жұмыс жасау дағдыларын дамыту (өз әріптестерінен үйрену, оларды бағалауға қатысу, өз тобы үшін жауапты болу).

TBL бойынша сабақтарды өткізу, білім алушыға басқалардың пікіріне, зейінді болуға мүмкіндік береді, алынған ақпаратты сыни тұрғыдан бағалауды, талдау жасау қабілетін қалыптастырады, нәтижесінде, білім алушы салыстыруды, негізгісін бөліп көрсете білуді, дәлелдеу және қорытындыларды тұжырымдауды үйренеді.

Командалық оқыту процесі 3 қадамнан тұратын әдістемені қамтиды:
1-қадам: Дайындау (аудиториядан тыс) – өз бетінше оқу (дәрістерге қатысу, журнал мақалаларын оқу).
2-қадам: Дайындығын тексеру (20-30% аудиториялық уақыт).
3-қадам: Пәннің принциптерін қолдану – шағын топтарға тапсырма 70-80% аудиториялық уақыт.

TBL бойынша оқу тобы пәннің принциптерін қолданғандықтан 2 немесе 3 шағын топтарға бөлінеді. Әрбір кіші топ нақты проблема, жағдай немесе тапсырма бойынша жұмыс істейді, бұл әрбір кіші топтың өз стратегиясын дамытуға мүмкіндік береді, проблеманы терең зерттеуге, кезең-кезеңмен тапсырманы орындауға, ойлаудың белсенділігін арттыруға және әрбір білім алушының тиімді жұмысына, академиялық топта қарым-қатынастың коммуникативтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Оқытудың бұл нысаны білім алушытің белсенділігін арттырады, білім алушының міндеттері, жеке шешімдерді қабылдаудың қиындығы есептерді өзара пікір алмасу нәтижесінде шешуге мүмкіндік береді

Командалық оқыту әдісі білім алушылардың жеке және топтарда жұмыс жасауын қамтиды. Білім алушылардың бұл қызмет түрлеріне сәйкес тапсырмаларды орындауда байланысады. Оларға:
1. Топ бойынша тестілеу (дайындығын бақылау тесті);
2. Тақырыпты талқылау (презентация);
3. Жағдайлық (ситуациялық) тапсырмаларды шешу;
4. Қорытынды жасау (негізгі сұрақтарын ауызша жауап беру).
Әр тапсырманы орындау уақыты сабақ уақытына байланысты қойылады.
Сабақты өткізу сценариі:

Оқытушының кіріспе сөзі:

Нарықтық экономикалық жүйе жетілдірілген экономикалық жүйе болып табылмайды. Оның келесі артықшылықтары бар:стихиялық өндірістің тауарлардың көлеміне және қоғамдық қажеттіліктердің құрылымына бейімдеудің құралы, өндіріс факторларының түрлі салалар ішінде бөлу, нені және қандай мөлшерде өндіру бойынша мәселелер шешілуде. Нарық өндірістің қандай шарттары қоғамдық қажетті болып табылады, шығындарды азайту және еңбек өнімділігін және өндірістің техникалық деңгейін анықтай отырып ынталандырады, осылайша, аталған тауарлар, қандай ресурстар және қандай технологиясы қолданылатынын белгілейді. Ақырында, нарық тауарлар кім үшін жүргізілетін мәселені шешеді, ұлттық табыс қалайша әр түрлі табыстары мен біліктілігі бар халықтың әр алуан топтарының арасындағы бөлінуі тиіс. Сондай-ақ нарықтың кемшіліктері де бар, оларға мыналар жатады: экономиканың циклдік дамуы, инфляция – ақшаның құнсыздануы, жұмыссыздық. Осы мәселелер туралы бізге талқылау керек.
Сабақтың жоспары:
І-кезең. Білім алушылардың тақырыпқа дайындығын тексеру үшін жеке топ бойынша тестілеу жүргізіледі, топқа 20 тест тапсырмасы беріледі, тест тапсырмасына 5 минут уақыт беріледі.
Білім алушылардың дайындығын, бастапқы білім деңгейін анықтауға арналған

тест тапсырмалары:

1.Макроэкономика теориясының негізін қалаған:
| А.Маршалл
| А.Смит
| Д.Кейнс
| Д.Рикардо
| У.Петти

2.Инфляция мен жұмыссыздық ... курсында зерттеледі.
| микроэкономика
| менеджмент теориясы
| макроэкономика
| маркетинг теориясы
| бухгалтерлік есеп теориясы

3.Ұлттық экономиканың дағдарысын зерттеу ... талдау.
| микроэкономикалық
| позитивті нормативті
| макроэкономикалық
| дедуктивті

4. «2050 - Стратегиялық» бағдарлама ... қабылданды.
| 4 желтоқсан 2012 ж.
| 24 желтоқсан 2012 ж.
| 18 желтоқсан 2012 ж.
| 14 желтоқсан 2012 ж.
| 11 желтоқсан 2012 ж.

5.Қазіргі макроэкономикалық реттеудің негізін қалаған:
| неоклассиктер
| А.Смит
| Д.М.Кейнс
| Д.Рикардо
| физиократтар

6.Филлипс қисығы ... арасындағы байланысты көрсетеді.
| инвестициялар мен жинақтар
| инвестициялар мен пайыз қойылым
| жұмыссыздық пен инфляция
| инфляция мен пайыз қойылым
| инвестициялар мен инфляция

7. Жұмыссыздықтың «табиғи» деңгейі... % құрайды.
| 8
| 11
| 13
| 6
| 9

8. Жұмыссыз:
| жұмысынан айырылып жаңа жұмыс іздеп жүрген адам
| жұмыс іздеп хабарландырулар қарастыратын зейнеткер
| босатылған жұмысқа қайта оралуды күтетін адам
| жұмысты іздеуді тоқтатқан адам
| жоғары оқу орнында оқитын білім алушы

9. Жұмыссыздық деңгейін ... анықтайды.
| жұмыссыздардың жұмыс күші санына қатынасы

| жұмыссыздардың жалпы халық ішінде алатын үлес мөлшері
| тек құрылымдық жұмыссыздық
| тек фрикциондық жұмыссыздық
| тек циклдық жұмыссыздық

10.Девальвация ұғымы ... білдіреді.
| жұмыссыздыққа қарсы күрсін
| дағдарысқа қарсы күресін
| валюта курсының төмендеуін
| монополияға қарсы күресін
| инфляцияға қарсы күресін

11.Инфляция:
| айналыстағы қағаз ақшаның құнсыздануы
| мемлекеттің бағаны тым қымбаттатуы
| өндіріс кәсіпорындарының тоқтап қалуы
| мемлекеттің бағаны төмендетуі
| өндіріс кәсіпорындарының жандануы

12.Айқын көріністі антиинфляциялық фискальдық саясат ... білдіреді.
| салықтардың кемуі, мемлекеттік шығыстардың артуын
| салық деңгейінің артуы мен мемлекеттік шығыстардың қысқаруын
| салық түсімдерінің де, мемлекеттік шығыстардың да қысқаруын
| салықтардың артуы және мемлекеттік шығыстардың неғурлым жоғары деңгейін
| салықтардың да, мемлекеттік шығыстардың да өзгермей қалуын

13. Кейнс концепциясы бойынша экономикалық циклдар ...әсер етуші факторлармен байланысты.
| жиынтық сұранысқа
| жиынтық ұсынысқа
| инвестициялық шығындарға
| тұтынушылық шығындарға
| мемлекеттік шығындарға

14.Инфляция қарқынын төмендету процесі ... деп аталады.
| дефляция
| девальвация
| депрессия
| дезинфляция
| стагфляция

15.Экономиканың құлдырауына байланысты жұмыстан айырылған адам ... жұмыссызға жатады .
| циклдық
| фрикциондық
| құрылымдық
| технологиялық
| мерзімдік

16.Қарқынды инфляция жылына … дейінгі % -ды құрайды.
| 200
| 100
| 10
| 20
| 50

17.Оукен заңы ... арасындағы байланысты көрсетеді.
| жұмыссыздық пен ЖҰӨ

| инфляция мен жұмыссыздық
| табыстар мен шығындар
| салықтар мен тұтыну
| тұтыну мен қор жинау

18.Өнеркәсіп циклінің ... фазасында пайыздың ең жоғарғы деңгейін байқаймыз.
| дағдарыс
| тоқырау
| жандану
| өрлеу
| рецессия

19.Ақшаның сатып алу қабілетін төмендету үдерісі:
| инфляция
| ревальвация
| девальвация
| эмиссия
| стагфляция

20.ҚР- да жұмыссыздықтың ... формасы үстемдік етеді.
| құрылымдық
| маусымдық
| фрикциондық
| жасырын
| циклдық

21.Экономиканың құлдырауына байланысты жұмысынан айырылған адам ... жұмыссыздықты құрайды.
| циклдық
| құрылымдық
| фрикциондық
| маусымдық
| технологиялық

22. Егер номиналды табыс 8% өссе, ал баға деңгейі 10% өссе, онда нақты табыс:
| 2 % төмендеді
| 2 % өсті
| 18% өсті
| 18% төмендеді
| 22% төмендеді

23.Іскерлік цикл фазасына ... жатпайды.
| дағдарыс
| құлдырау
| өрлеу
| тоқырау
| инфляция

24.Елде инфляция деңгейін өлшеу үшін ... көрсеткіші қолданылады.
| тұтынушылық бағаларының индексі
| сыртқы сауда индексі
| әлеуметтік жіктелу индексі
| номиналды айырбас бағамы
| нақты айырбас бағамы

25.Оукен заңы ... арасындағы сандық байланысты көрсетеді.
| экономикалық белсенділік пен жұмыссыздар
| инфляция мен жұмыссыздық

| табыстар мен шығыстар
| салықтар мен тұтыну
| тұтыну мен жинақтау

26.Ашық инфляция ... сипатталады.
| бағаның тұрақты өсуімен
| тапшылықтың өсуімен
| ақша массасының өсуімен
| бағаның тұрақты төмендеуімен
| ақша массасының төмендеуімен
| инвестицияның өсуі

27.Құлдырау фазасында өрлеуді ынталандырады:
| инвестицияның өсуі
| пайданың қысқаруы
| жұмыссыздықтың өсуі
| инфляцияның жоғарылауы
| инвестицияның қысқаруы

28.Өнеркәсіп циклының себептері:
| негізгі капиталды жаңарту
| жаңа технологияның пайда болуы
| алтынның әлемдік қорының өзгеруі
| маусымдық өндірісті ұйымдастыру
| жұмыссыздықтың өсуі

29.Кондратьевтің «ұзақ толқындары» ... байланысты.
| жаңа технологиялардың пайда болуымен
| негізгі капиталдың жаңартумен
| алтынның әлемдік қорының өзгеруімен
| маусымдық өндірісті ұйымдастырумен
| жұмыссыздықтың өсуімен

30.Жұмыспен толық қамтылған жағдайда фрикционнық жұмыссыздықтың деңгейі ... % тең болады.
| 0
| 1
| 2
| 4
| 3

Топ бойынша тест тапсырмаларын шешу бағалау критерилері

Сабақты өткізу әдісі	Бағалау	Бағалау критерилері
Тест тапсырмаларын шешу	өте жақсы 13-15%	Топ білім алушылары берілген 20 тест тапсырмаларына толық жауап берді.
	жақсы 10-12%	Топ білім алушылары берілген 20 тест тапсырмаларының 5-нен қате жіберді.
	қанағаттанарлық 7-9%	Топ білім алушылары берілген 20 тест тапсырмаларының 10-нан қате жіберді.
	қанағаттанарлықсыз 0-6%	Топ білім алушылары берілген 20 тест тапсырмаларының 15-нен қате жіберді.

2-кезең. Тақырып бойынша өз презентацияларын (негізгі анықтамалар мен түсініктерді, терминдерді) қорғайды, 10 минуттан уақыт беріледі. Өткізу әдісі: берілген тақырыпта сабақ материалдары слайдтар бойынша қарастырылады. Презентацияда жоспар, жоспарға сәкес ақпараттар беріледі (жағдайлық тапсырмалар, көрнекті кестелер, керек суреттер, сұлбалар көрсетіледі).

Презентацияны дайындауда бағалау критерийлері

Сабақты өткізу әдісі	Бағалау	Бағалау критерийлері
презентация	өте жақсы 13-15%	Презентацияның (слайдтың) көлемі 20 дан кем емес. Қолданылған әдебиеттер көздері – 5, слайдтар мазмұны және нақты анықталған. Автор тақырыпты қорғағанда терең білім көрсетті. Талқылау кезінде, сұрақтарға ешқандай қателіктер жіберілмеді.
	жақсы 10-12%	Презентация өз бетінше жасалған, берілген уақытта, слайд көлемі 20 дан кем емес. Қолданылған әдебиеттер көздері – 5, слайдтар мазмұны және нақты анықталған. Автор тақырыпты қорғағанда терең білім көрсетті. Талқылау кезінде, сұрақтарға жауап берген жеңіл қателіктер жіберді, сол кезде өзі жөндеді (оқытушының көмегімен жөндеді).
	қанағаттанарлық 7-9%	Презентация өз бетінше жасалған, берілген уақытта, слайд көлемі 20 дан кем емес. Қолданылған әдебиеттер көздері – 5 тен кем, слайдтар мазмұны тақырыптан ауытқиды, презентацияны қорғаған кезде қателіктер жіберілді. Сұрақтарға толық жауап берілмеді.
	қанағаттанарлықсыз 0-6%	Презентация өз бетінше жасалған, берілген уақытта, слайд көлемі 20 дан кем. Қолданылған әдебиеттер көздері – 5 тен кем, слайдтар мазмұны тақырыпқа сай емес, мағынасыз. Презентацияны қорғағанда автор көп қателіктер жіберді, сұрақтарға жауап бергенде өзіңнің материалдарын меңгере алмады.

3-кезең. Екі-үш топқа бөлінген білім алушылар топпен жұмыс жасайды. Топ үштен аз адам болмауы керек. Оқытушы жағдайлық тапсырманы оқиды, барлық үш топтың мүшелері мұқият тыңдап шешуге кіріседі (дайындалуға 1минут уақыт беріледі). Бірінші болған топ жағдайлық тапсырмаға жауап береді. Жауап толық болмаса, келесі екінші топ жауапты толықтыруға болады.

1. Нарық кезінде мемлекет экономикаға араласуы қажет пе?
2. Дамыған елдерде нарықтық экономикалық жүйенің артықшылықтарына қарамастан экономиканы реттеуде мемлекеттің рөлі өсуде. Бұл жағдайдың немен байланысты екендігін түсіндіріңіз.
3. Мемлекетті экономикалық құлдырау жағдайы аландататыны түсінікті. Неліктен көптеген үкіметті экономикалық өсудің өте жоғары қарқыны қобалжытады, экономикалық өсуді баяулатуға тырысатынын түсіндіре аласыз ба?
4. Мемлекеттің әлеуметтік саясатының мәні мен негізгі бағыттарын атаңыз.

5.Табыстардың дифференциациялануының себептері неде?
6.ҚР-дағы халықты әлеуметтік қорғаудың негізгі бағыттарын атаңыз.

Есеп пен жаттығулар

1.Егер номиналды табыс 10 пайызға өссе, ал өмір сүру құны 15 пайызға өскен жағдайда, нақты табыс қалай өзгереді?
2.Ағымдағы жылы былтырғы жылмен салыстырғанда номиналды табыс 800 мыңнан 1200 мыңға өсті, сонымен қатар өмір сүру деңгейінің индексі 250 пайызды құрады. Номиналды, нақты табыстың өзгеруін пайызбен, ақшаның сатып алу қабілетінің пайыздық өзгеруін есептеңіз.
3.Егер жалақының бүгінгі 1 рубльдің бағалылығы 1 айдан кейін төленетін болса, инфляция қарқыны аптасына 2 пайыз, айына 2 пайызға тең болған жағдайда қандай болады?
4. Егер баға индексі былдырғы жылы 220, ал биылғы жылы – 245-ке тең болса, инфляция деңгейі биылғы жылы қандай?
5..Егер бағалар 20 есеге өссе, елде инфляцияның қарқыны қандай және ақшаның сатып алу қабілеті қалай өзгерді?
6.Кредит 100 мың.ақша бірлігінде берілді деп жорамалдайық. Несие беруші инфляция жоқ деп жорамалдайдыжәне 105 мың.ақша бірлігін аламын деп есептейді. Бірақ инфляция дамиды да, ол жылына 8 пайызды құрады. Пайызды қоса есептегенде, қайтарылып берілетін соманың нақты саны қандай болуы қажет?
Кім бұл жағдайда табысты болып, ал кім шығынға түседі?

2 вариант бойынша: жағдаяттық жағдайлар:

Келесі жұмыссыздар жұмыссыздықтың қандай түріне жататындығын анықтаңыз:
1. Маманданған бухгалтер жұмыстан шығып кетті; себебі оның фирма директорымен қарым-қатынасы қалыптаспады; енді өзінің мамндығына сай келетін жұмыс орнын іздеуде.
2. Соңғы кезде жеке компьютерлерді енгізу машинисткаларға сұраныста азайтты; сонымен қатар жазбаша машинкаларды өндіруші кәсіпорындарда жұмыс істейтін жұмысшыларға сұраныс азайды.
3. Медсестра Қарағандыдан Астана қаласына көшті және Астананың поликлиникаларының біреуіне жұмысқа орналасуға ойы бар.
4. Өндірістік қуаттың жеткіліксіздігінен және елдің салалық құрылымының өзгерістерімен байланысты жұмыссыздық.
5. Экономиканың құлдырауымен байланысты жұмыссыз адам қандай жұмыссыздықты жоғарылатады?

Кейс шешу:

1.Кейс. Қазақстанда Covid-19 пандемиясы кезеңінде инфляцияның жеделдеуіне негізінен азық-түлік тауарларының қымбаттауы әсер етеді, бірақ азық-түлік емес тауарлар мен көрсетілетін қызметтердің бағасы да өсуде.
2021 жылғы қазан айының қорытындысы бойынша ҚР-да айлық инфляция 0,7% - ды құрады, жылдық мәнде өсім 8,9% - ды құрады. Қазіргі уақытта дамыған және дамып келе жатқан әлемнің көптеген елдері инфляциялық қысымның жоғарылауына тап болды. Мысалы, 2021 жылғы қазан айының қорытындысы бойынша АҚШ-та жылдық инфляция 1991 жылдан бастап алғаш рет 6,2% - ға дейін жеделдеді. ЕО-да бағаның өсуі 4,1% - ды құрап, 2008 жылғы қаржы дағдарысы кезеңінде ғана байқалған ең жоғары мәндерге жетті. Ресейде инфляция қазан айының қорытындысы бойынша 8,1% - ға дейін өсті, бұл мақсатты мәннен 2 есе асып түсті, деп хабарлайды finprom.kz.

Бұл ретте Азық-түлік бағасының өсуі әлемдік инфляцияның негізгі драйвері болып қала береді. Осылайша, Қазақстанда жылдық инфляцияға салымның жартысын азық-түлік бағасының өсуі енгізеді, ол қазан айында 11,3% - ды құрады. Азық — түлік емес инфляция 7,8% - ды, ақылы қызметтер сегментіндегі инфляция-6,9% - ды құрады.

Азық-түліктің қымбаттауы инфляцияны тек Қазақстанда ғана емес, жалпы әлемдік трендке айналдырады. ЕО — да ағымдағы жылдың қазан айында азық-түлік бағасы 2,0% - ға, АҚШ-та-5,3% - ға қымбаттады. Ресейдегі инфляциялық процестерді жеделдету үрдісі өткен жылдың ортасынан бастап байқалады, ал олардың құрылымында азық-түлік бағасының күрт өсуі байқалады.

ҚР-да жылдық азық-түлік инфляциясын жеделдетуге көкөністерге, атап айтқанда ұзақ сақталатын көкөністерге (картоп, сәбіз, қызылша) бағалардың маусымаралық соңына қарай олардың тапшылығы аясында күрт өсуі елеулі үлес қосты. Жаңа өнім түскенге дейін ішкі қорлардың сарқылуы жағдайында 2021 жылғы маусымда осы өнімдерге бағаның айлық өсуі соңғы жылдары рекордтық мәндерді көрсетті, бұл жылдық инфляция көрсеткішінің күрт өсуіне әкелді (бір жыл бұрынғы ұқсас кезеңге бірден 30,6% - ға).

2021 жылдың қазан айында көкөніс тұтыну бағасының жылдық өсуі баяулады, бірақ әлі де жоғары деңгейде — 25,5%. Бұл жағдайда жылы жай көкөністерінің қымбаттауы байқалады. Мәселен, қияр бағасы жылдық мәнде 29,5% — ға, қызанаққа-21,5% - ға өсті.

ЖЖМ қымбаттауы 17% — ға дейін жеделдеді, оның ішінде бензин бағасы 15,6% - ға, дизель отыны-24,4% - ға өсті. Отынның қымбаттауы өндірушілер бағасының өсуі жағдайында жүреді (бензин — жылына 23,7% — ға дейін, дизель отыны-7,3% - ға дейін). Дизель отынының құнына қосымша қысым экспорттың үлкен көлеміне әсер етеді, ол ағымдағы жылдың қаңтар–тамыз айларында 2020 жылдың тиісті кезеңіне қарағанда 4 есе өсті. Осыған байланысты ішкі нарықта шикізат тапшылығы қалыптасты (2021 жылғы қаңтар–тамызда өткен жылдың ұқсас кезеңіне қарағанда ішкі нарықта өткізу 4,7%-ға азайды).

Сонымен қатар, ағымдағы жылдың қазан айында көмір бағасы бір айда 2% - ға өсті, жылдық мәнде өсім 5,7% - ға дейін жеделдеді. Тұтыну бағасының өсуі электр энергиясының, жарылғыш заттардың, ЖЖМ, шахталық жабдықтың қосалқы бөлшектерінің қымбаттауы, сондай-ақ разрездердегі жалақының өсуі аясында өндірушілер бағасының өсуіне (жылына 6% - ға) байланысты болды. Ішкі бағаларға қосымша қысым әлемдік бағаның өсуіне де әсер етеді. Мәселен, 2021 жылдың қазан айында көмірдің әлемдік бағасы өткен жылдың сәйкес кезеңімен салыстырғанда 4 есе өсті. Қазақстанда энергияның басым бөлігі көмірді жағу арқылы өндірілетінін ескере отырып, көмір бағасының өсуі электр энергиясына тарифтердің көтерілуіне себеп болуы мүмкін, бұл да өндірушілердің бағасына елеулі қысым көрсететін болады.

Өз кезегінде, ақылы қызметтердің жылдық инфляция құрылымында тарату желілері арқылы тасымалданатын электр энергиясы мен газ бағасының өсуі аясында реттелетін коммуналдық қызметтерге тарифтер өсті. Қазан айында электр энергиясының тұтыну бағаларының жылдық өсуі 8,6% - ды құрады.

Сұрақтар:

1. . Covid-19 пандемиясы кезеңінде Қазақстан экономикасының салалары бойынша инфляцияның қандай түрлерін көрсете аласыз?
2. Covid-19 пандемиясы жағдайында Қазақстан экономикасындағы инфляциялық үрдістерге қандай негізгі себептер себеп болды?
3. Қазақстан Үкіметі COVID-19 пандемиясы кезеңінде инфляция деңгейін төмендету үшін қандай шаралар қабылдауда?
4. Covid-19 пандемиясы жағдайында Қазақстан экономикасындағы инфляция деңгейінің көтерілуінің әлеуметтік салдары қандай?

Кейс шешу:

2.Кейс. Жаңа вирусты жұқтырудың алғашқы жағдайы – COVID-19 2019 жылдың соңында ҚХР-да Ухань провинциясында тіркелді. Қысқа мерзімде вирус бүкіл әлемге тез таралды. Бірқатар елдердің үкіметтері вирустың одан әрі таралуын тоқтатуға тырысып,

қозғалысқа қатаң әлеуметтік шектеулер қойды. COVID-19 құрбандарының өсуімен экономика шектеулерге байланысты болған экономикалық залал айқын болды.

Пандемия бүкіл әлемде де, жекелеген елдердің экономикасында да экономикалық дағдарыс пен денсаулық дағдарысын тудырды. Карантин адамзаттың бүкіл өмірін өзгертті, адамдарды үй аймағына ауыстырды. Бұқаралық іс-шараларға тыйым салу ойын-сауық саласына баруды едәуір азайтты. Алайда, әлеуметтік шектеулердің оң әсері көптеген адамдар қозғалыс, киім сатып алу және үйден тыс тамақ тұтыну және т. б. байланысты шығындарды азайтты.

Шектеулердің нәтижесінде барлық салалар зардап шекті, әсіресе қалыпты жұмыс істеуі үшін сатып алушылар мен сатушылармен байланыс қажет болатын қызмет көрсету саласы болды.

Сондықтан дамыған елдер басқаларға қарағанда көбірек зардап шекті (бұл елдердегі қызмет көрсету саласы 60% - дан асады). Ұлыбританияда ЖІӨ - нің төмендеуі – 20,4% - ды, Францияда – 13,8% - ды, Италияда-12,8% - ды, ал Ресейде-8,9% - ды құрады. Барлық дамыған елдердің ішінде ЖІӨ – нің ең аз төмендеуі АҚШ пен Жапонияда болды: АҚШ – та-9,1%, ал Жапонияда-7,9%. Бұл айырмашылық осы елдердегі жұмсақ шектеу шараларына байланысты болды.

Шектеу шараларынан зардап шеккен тағы бір сала – туризм саласы, яғни көлік компаниялары. Барлық туроператорлар үшін курорттық маусым тоқтатылды. Халықаралық әуе көлігі қауымдастығының есептеуі бойынша, 2020 жылдың ішінде әлем авиатасымалдаушыларының шығыны 113 миллиард долларды құрады.

Қазіргі уақытта бүкіл әлемдік экономика терең дағдарыс жағдайында. ХВҚ болжамдары бойынша 2021 жылдың соңына дейін жан басына шаққандағы ЖІӨ бойынша көшбасшы елдер жандану сатысында болады. Егер пандемия 2021 жылдың соңына дейін созылса, онда ең үлкен экономикалық геосаяси дағдарыстың ықтималдығы артады. Covid-19 салдары қазіргі әлемдік тәртіптің бұзылуына әкелуі мүмкін. Ұлттық қақтығыстардың шиеленісуі мүмкін.

Үкіметтің уақытша карантин туралы Жарлықтарына байланысты көптеген кәсіпорындардың жабылуы жұмыстан босатудың жоғары деңгейіне әкелді. Мысалы, АҚШ-та жұмыссыздық деңгейі 2020 жылдың ақпан айында 3,5% құрады, ал 2020 жылдың жаз маусымының басында ол 20% - ға дейін өсті %

Жаһандық ауқымдағы шектеу шаралары тікелей шетелдік инвестициялардың дәстүрлі арналарын жойды. Коронавирус Қытайдан бүкіл әлемге тарала отырып, әлемнің ең ірі және өзара байланысты экономикаларына теріс әсер етті. 2020 жылдың шілдесінің ортасындағы жағдай бойынша АҚШ коронавирус ауруының ең көп саны туралы хабарлаған он елдің тізімін басқарды. АҚШ-тан басқа, тізімге "үлкен жетілікке" мүше елдер-Франция, Германия, Италия және Ұлыбритания, сондай – ақ Испания, Бразилия, Ресей, Үндістан және Перу кірді. Осылайша, 2019 жылы осы он елге жинақталған тікелей шетелдік инвестициялардың әлемдік көлемінің 1/3 бөлігі келді. Табиғи газ және тау-кен нарықтары Қытайдың сатып алуларының төмендеуіне байланысты қиындықтарға тап болады, ал химиялық компаниялар Қытайдың тауарларды ірі өндіруші және тұтынушы ретіндегі рөлін ескере отырып, екі есе қауіп төндіреді.

Ал табиғи газ және тау-кен нарықтары Қытайдың сатып алуларының төмендеуіне байланысты қиындықтарға тап болды, ал химиялық компаниялар Қытайдың тауарларды ірі өндіруші және тұтынушы ретіндегі рөлін ескере отырып, екі есе қауіп төндіруде. Вирустың таралуы басталғанға дейін бірнеше жыл бұрын басталған АҚШ-Қытай арасындағы экономикалық бәсекелестік күшейе түседі және бұл бәсекелестіктің ауырлық орталығы жаңа технологияларды дамыту бағытында барған сайын күшейе түседі, бірақ Қытайға тәуелді барлық елдер де осы бәсекелестікке тартылады.

Сұрақтар:

1. Әлемдік экономикадағы COVID-19 пандемиясы кезінде еңбек нарығында қандай өзгерістер болды?
2. Әлемдік экономика елдері COVID-19 пандемиясында экономикалық циклдің қандай кезеңдерінен өтеді?
3. COVID-19 пандемиясы кезінде әлемдік өркениетте экономиканың қандай салалары ауқымды дамуға ие болады?
4. Әлемдік экономикада COVID-19 пандемиясының салдарынан қандай салалар көп зардап шегеді?
5. Әлемдік экономикадағы COVID-19 пандемиясының әлеуметтік салдары қандай?

Жағдаяттық тапсырмаларды шешуді бағалау критерийі

Сабақты өткізу әдісі	Бағалау	Бағалау критерилері
Шешімді дайындау және жағдаяттық есепті талқылау	өте жақсы 31-40%	- жағдайлық тапсырманы шешуге және оның талқылауына белсенді қатысады; - жағдайлық тапсырманың тиімді шешу жолын таңдайды; - өз шешімін айқындайды; - сұрақтарға нақты, білімін көрсетіп жауап береді және сұрақ қояды.
	жақсы 26-30%	- оқытушының жанама сұрақтарын қою арқылы өз бетінше өзгерте алатын принципиалды емес қателер жіберіледі.
	қанағат танарлық 21-25%	- оқытушының жанама сұрақтарын қою арқылы өз бетінше өзгерте алмайтын принципиалды емес қателер жіберіледі. - жағдайлық тапсырманы орындау және оны талдау кезіндегі принципиалды қателер.
	қанағат танарлықсыз 15-20%	- дөрекі қателер; - білімнің жоқтығы; - топтың жұмысына қатыспайды.

4-кезең. Қорытынды білім деңгейін анықтау

Тақырып бойынша білім алушылармен кері байланыс жүргізу (негізгі сұрақтарға ауызша жауап беру). Білім алушылар өткен тақырып бойынша материалымен толық меңгеріп болған соң, әр топ тақырып бойынша сұрағы бар 1-билеттен алады. Дайындалуға 1 минут уақыт беріледі, соңынан оқытушы сұрауға кіріседі. Әр жауаптан соң оқытушы білім алушының берген жауабын түзетіп, соңынан талдайды. Ауызша жауапты өткізу уақыты – 5 минут.

тақырып бойынша:

1. Экономикалық циклдың (ауытқудың) фазаларын атаңыз.
2. Инфляцияның негізгі себептері мен түрлерін атаңыз.
3. Жұмыссыздықтың мәні мен нысандары қандай? Оукен зааңы дегеніміз не?
4. Ковид-19 пандемиясы кезеңінде Қазақстан экономикалық циклдің қандай кезеңін бастан өткеруде?
5. Ковид-19 пандемиясы кезеңінде Қазақстандағы инфляция деңгейіндегі өзгерістерді көрсетіңіз.

6. Ковид-19 пандемиясы кезеңінде Қазақстан үшін жұмыссыздықтың қандай нысандары тән?
7. Ковид-19 пандемиясы жағдайында жұмыссыздық мәселелерін шешу үшін ҚР мемлекеті қандай шаралар жүргізді?

Ауызша жауаптың бағалау критерийлері

Сабақты өткізу әдісі	**Бағалау**	**Бағалау критерийлері**
Ауызша жауап	өте жақсы 10%	Топ білім алушы жауап берген кезде қателіктер және дәлсіздіктер жібермеді. Оқу пәнінің теориясын, концепциялары мен бағытталған дұрыс бағдарды негізге ала отырып және басқа пәндердің ғылыми жетістіктерін қолдана отырып оларға критерийлі бағасын берді.
	жақсы 8-9%	Топ білім алушы жауап берген кезде өрескел қателіктер жібермеді, кейбір жерінде өзі жөндеген қағидалық емес қателіктер немесе дәлсіздік болды. Бағдарлама материалын жүйелей алды.
	қанағат танарлық 5-7%	Топ білім алушы жауап беру кезінде қағидалық емес қателіктер немесе дәлсіздікті жіберді. Оқытушы көрсеткен оқу әдебиеттермен ғана шектелді. Бағдарлама материалын жүйелеу бойынша қиналды.
	қанағат танарлықсыз 0-4%	Топ білім алушы жауап берген кезде қағидалық қателіктер жіберді, тақырып бойынша негізгі әдебиеттермен жұмыс жасамаған, пән бойынша ғылыми терминологияны қолданбаған, дөрекі стилистикалық және логикалық қателіктер жіберді.

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: чек парағы

Білімді бағалау критерийлері

Білім алушытің аты-жөні		Сабаққа дайындық (топ бойынша тестілеу) 15%	Топ презентациясы 15%	Топпен жұмыс (жағдайлық тапсырма) 40%	Қорытынды (кері байланыс) ауызша сұрау 10%
		5 минут	10 минут	30 минут	5 минут

Қорытынды.

Экономикалық теория тәуелсіз Қазақстанның жастардың білім деңгейін көтеру мен дүниетанымын қалыптастыру ерекше орын алады.Экономикалық теорияныоқып-үйрену адамның табиғаттағы, қоғамдағы, экономикадағы орны мен рөлін объективті және сауатты анықтауға мүмкіндік береді, экономикалық процестердің арасындағы диалектикалық байланысты түсінуге мүмкіндік береді. Нарықтық экономиканың әлеуметтік-бағытталған моделін құру мен әлемдік жүйедегі экономикалық қатынастартағы жаһандық үрдістер, адам мен қоғамның экономикалық мінез-құтарының қағидаттарына түзетулер енгізеді. Осы жағдайларда экономикалық процестердің диалектикасын ғылыми-техникалық прогреспен, мемлекеттік саясатпен, ұлттық және әлемдік мәдениетпен өзара байланысын зерттейтін экономикалық теорияның ғылым ретіндегі рөлі өседі.

7.Әдебиет:

Негізгі:

11.Экономикалық және құқықтық білім негіздері:оқу құралы / Б. С. Битенова, Л. К. Магзумова, А. А. Ахатова. - Қарағанды : АҚНҰР, 2019. - 310 бет

2.Таскымбаева, С. М. Основы экономической теории [Текст] :учеб.пособие / С. М. Таскымбаева, Ф. М. Каратаева. - Караганда : АҚНҰР, 2017. - 200 с

3. Куратко Д. Ф. Предпринимательство: теория, процесс, практика = Entrepreneurshiptheory, process,practice: учебник / Д. Ф. Куратко. - 10-е изд. - [б. м.]: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 514 стр.: (Рухани жаңғыру)

4.Жакенова С.Р., Магзумова Л.К., Битенова Б.С. Основы предпринимательства Ақнұр-2021

Қосымша:

1.Блак Джон Оксфорд экономика сөздігі = A dictionary of economics / сөздік; Н. Хашимзаде, М. Гарет. - 5th ed. - Нұр-Сұлтан: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 608 бет.

2.Шағын бизнестегі менеджмент: кәсіп бастау және венчурді дамыту = Small Business Management: Launching & Growing Entrepreneurial Ventures : оқулық / Г. Лонгенекер [және т.б.] ; ред. А. Б. Исембердиева ; Қаз. тіл ауд. А. Қуанышбекова. - 18-ші бас. - Алматы : "Ұлттық аударма бюросы" қоғамдық қоры, 2020. - 704 б.

Электрондық ресурстар:

Экономикалық және құқықтық білім негіздері. Оқу құралы. 310 бет.Б.С.Битенова Б.С., Мағзуиова Л.К., Ахатова А.А., Карагожина Р.З.https://aknurpress.kz/reader/web/1308

5.Денсаулық сақтаудағы экономика және маркетинг.Төлебаев Ж.С., Сыздықова К.Ш., Маукенова А.А., 2019. Aknurpress https://aknurpress.kz/login
6. Макроэкономика. Есиркепова А.М. , 2017. Aknurpress https://aknurpress.kz/login
7.Экономикалық теория. ОЖСБ-ға дайындық. Кестелі оқу құралы.В.Ж.Крымова, С.Н.Изеев, А.А. Маукенова., Алматы 2017ж. 224 бет.https://aknurpress.kz/reader/web/1814 .

№12 сабақ

1. Тақырыбы: Жеке кәсіпкерлік және стартап. Ұлттық экономиканы мемлекеттік реттеу

2. Мақсаты: білім алушыларға кәсіпкерліктің мәні, даму шарты, түрлері мен ұлттық экономиканы мемлекеттік реттеудің ролі туралы теориялық білім беру.

3. Оқыту міндеттері: білім алушыларды:
-кәсіпкерлік туралы көзқарастар эволюциясымен;
-кәсіпкерліктің мәні мен даму шарттарымен;
-кәсіпкерліктің ұйымдық-құқықтық нысандарымен таныстыру;
-шығындар түсінігі, олардың түрлері мен есептеу әдістерімен;
-фирманың негізгі мақсаты – пайдамен;
-өндіріс шығындарын қысқартудың қажеттілігі мен бағыттарымен таныстыру.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:
1. Кәсіпкерліктің мәні. Кәсіпкерліктің даму жағдайлары. Кәсіпкерлік қызмет түрлері.
2. Кәсіпкерліктің ұйымдық-құқықтық нысандары. Қазақстанда кәсіпкерліктің дамуы. Мемлекеттің Бизнес-Даму қолдау бағдарламасы. Жеке тұлғалардың банкроттығы.
3. Нарықтық экономика жағдайындағы мемлекеттік реттеудің мәні мен мақсаты.
4. Қаржы нарықтары және инвестициялаудың негіздері
5. Мемлекеттік бюджет және оның құрылымы. Мемлекеттік қарыз.
6. Салықтар және олардың мәні, салық түрлері. Жеке тұлғалардың салықтары мен салық салуы. Лаффер қисығы. Мемлекеттің фискалдық саясаты
7. Ақша нарығы. Ақшаға сұраныс. Ақша ұсынысы.
8. Несиенің мәні және нысаны. Тұтынушыға арналған банктің қызметтері
ҚР ақша-несие саясаты: мәні, мақсаты, құралдар.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: шағын топпен жұмыс

Есеп пен жаттығулар:
1. А,Б,В тұлғалары «Янтарь» фирмасының иелері болып табылатын. Әрқайсысы жалпы табыстан 60, 30, 10 пайыз алып отырған. Фирма банкротқа ұшырайды, несие берушілер шағымы А тұлғасына берілді. Кәсіпкерліктің қай түрі туралы әңгіме жүруде?
2. Иванов, Петров, Сидоров фирманың үлескерлері болып табылады. Иванов пен Петровтың тәуелділікке байланысты жауапкершіліктері бар. Ал Сидоров шаруашылық қызметке байланысты өзінің қосқан үлесіне сәйкес зиян кешуі мүмкін. Кәскіпкерліктің қай түрі жөнінде әңгіме жүруде?

Талқылау:
1.Егер білім алушы химия пәнінен бақылау жұмысына дайындалса, оны ішкі шығындарға жатқызуға бола ма?
2.Тұрақты түрде пайдалы жұмыс істейтін кәсіпорын қоғамдық көзқарас бойынша зиян келтіруі мүмкін бе? Егер иә дейтін болсаңыз, мысалдар келтіріңіз.
3.Республика кәсіпорындары анағұрлым рентабельді жұмыс істеуі үшін, сіздің пікіріңіз бойынша не істеу қажет?

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: Тестілеу, ауызша, жазбаша сұрау

7. Әдебиет:

Негізгі:

11.Экономикалық және құқықтық білім негіздері:оқу құралы / Б. С. Битенова, Л. К. Магзумова, А. А. Ахатова. - Қарағанды : АҚНҰР, 2019. - 310 бет
2.Таскымбаева, С. М. Основы экономической теории [Текст] :учеб.пособие / С. М. Таскымбаева, Ф. М. Каратаева. - Караганда : АҚНҰР, 2017. - 200 с
3. Куратко Д. Ф. Предпринимательство: теория, процесс, практика = Entrepreneurshiptheory, process,practice: учебник / Д. Ф. Куратко. - 10-е изд. - [б. м.]: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 514 стр.: (Рухани жаңғыру)
4.Жакенова С.Р., Магзумова Л.К., Битенова Б.С. Основы предпринимательства Ақнұр-2021

Қосымша:

1.Блак Джон Оксфорд экономика сөздігі = A dictionary of economics / сөздік; Н. Хашимзаде, М. Гарет. - 5th ed. - Нұр-Сұлтан: Ұлттық аударма бюросы, 2019. - 608 бет.
2.Шағын бизнестегі менеджмент: кәсіп бастау және венчурді дамыту = Small Business Management: Launching & Growing Entrepreneurial Ventures : оқулық / Г. Лонгенекер [және т.б.] ; ред. А. Б. Исембердиева ; Қаз. тіл ауд. А. Қуанышбекова. - 18-ші бас. - Алматы : "Ұлттық аударма бюросы" қоғамдық қоры, 2020. - 704 б.

Электрондық ресурстар:

Экономикалық және құқықтық білім негіздері. Оқу құралы. 310 бет.Б.С.Битенова Б.С., Мағзуиова Л.К., Ахатова А.А., Карагожина Р.З.https://aknurpress.kz/reader/web/1308
5.Денсаулық сақтаудағы экономика және маркетинг.Төлебаев Ж.С., Сыздықова К.Ш., Маукенова А.А., 2019. Aknurpress https://aknurpress.kz/login
6. Макроэкономика. Есиркепова А.М. , 2017. Aknurpress https://aknurpress.kz/login
7.Экономикалық теория. ОЖСБ-ға дайындық. Кестелі оқу құралы.В.Ж.Крымова, С.Н.Изеев, А.А. Маукенова., Алматы 2017ж. 224 бет.https://aknurpress.kz/reader/web/1814 .

8. Бақылау сұрақтары:

1.Кәсіпкерліктің мәні мен даму жағдайларын анықтаңыз.
2.Кәсіпкерліктің қандай түрлерін білесіз?
3.Кәсіпкерліктің қандай ұйымдық-құқықтық нысандарын білесіз?
4.Қазақстанда шағын және орта бизнес қалай дамиды?
5. Мемлекеттік бюджет тапшылығының себептерін атаңыз.

№13 сабақ

1.Тақырыбы: Ағзалар және тіршілік ету ортасы. Экологиялық факторлар.

2.Мақсаты: студенттерді экологияның іргелі негіздерімен, ағзалардағы ара-қатынастардың жалпы заңдылықтарымен және олардың табиғи жағдайдағы орта қауымдастығымен таныстыру.

3.Оқыту міндеттері: негізгі тіршілік орталары, олардың сипаттамасы, қазіргі кездегі экологиялық факторлармен, олардың ағзаға тигізетін біріккен әсерін оқу .

4.Тақырыптың негізгі сұрақтары.

1.Негізгі тіршілік орталары, олардың сипаттамасы.
2.Тірі жүйелер, олардың белгілері.
3.Тірі жүйелердің қызметі (қоректену, тыныс алу, көбею, өсу, бөліну).
4.Тірі жүйелердің қасиеттері (көбеюі, белсенді қозғалуы, тұрақтылығы, қайта қалпына келуі, бейімделуі).
5.Экологиялық фактор туралы түсінік, оның жіктелуі.
6.Экологиялық факторлардың әсер етуінің жалпы заңдылықтары.
7.Ағза үшін абиотикалық факторлардың маңызы.
8.Биотикалық факторлар, тірі ағзалардың өзара әсері (жыртқыштық, паразитизм, форезия, комменсализм, симбиоз, мутуализм, нейтроализм т.б).
9. Лимиттеуші фактор түсінігі.

10.Ю.Либихтің минимум және Шелфорттың толеранттық заңдары.
11.Тірі ағзалардың экологиялық факторларға бейімделуі.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: шағын топпен жұмыс

Тест тапсырмалары:

1. « Экология » ғылым ретінде ... жылы дамыған.
А) 1816
Б) 1866
В) 1859
Г) 1919
Д) 1876

2.Жалпы экология ғылымы ... бөлімдеріне жіктеледі.
А) микроэкология және макроэкология
Б) эргэкология және геоэкология
В) цитэкология және синэкология
Г) аутэкология және синэкология
Д) миниэкология және максиэкология

3. «Экология » терминін ... енгізген.
А) Э. Геккель
Б) В. Вернадский
В) Э. Зюсс
Г) А.Тенсли
Д) Ч. Дарвин

4. Экологиялық факторлар ... болып жіктеледі.
А) экологиялық және биоэкологиялық
Б) биогендік және абиогендік
В) биологиялық және химиялық
Г) биотикалық және абиотикалық
Д) өндірістік және транспорттық

5. Толеранттылық заңы ... жылы ашылды.
А) 1913
Б) 1813
В) 1713
Г) 1833
Д) 1745

6. ... ағзалармен қоршаған ортаның өзара байланысын зерттейтін ғылым.
А) Гигиена
Б) Биология
В) Ботаника
Г) Зоология
Д) Экология

7. Экология ғылым ретінде ... жылы қалыптасқан.
А) 1900
Б) 1860
В) 1854
Д) 1954
Г) 1904

8. Б. Коммонердің үшінші заңы:
А) тегін еш нәрсе жоқ
Б) барлығы барлығымен байланысты

В) барлығы бір жаққа жоғалады
Г) табиғат өзі жақсы біледі
Д) барлығы өзара байланысты
9. Б.Коммонердің бірінші заңы:
А) тегін еш нәрсе жоқ
Б) барлығы барлығымен байланысты
В) барлығы бір жаққа жоғалады
Г) табиғат өзі жақсы біледі
Д) барлығы өзара байланысты
10 Б. Коммонердің төртінші заңы:
А) тегін еш нәрсе жоқ
Б) барлығы барлығымен байланысты
В) барлығы бір жаққа жоғалады
Г) табиғат өзі жақсы біледі
Д) барлығы өзара байланысты
11. Абиотикалық факторлар ... болып жіктеледі.
А) климаттық, эдафогендік, орографиялық, химиялық
Б) орографиялық, химиялық, зоогендік, антропогендік
В) фитогендік, микробиогендік, антропогендік, зоогендік
Г) фитогендік, химиялық, антропогендік, климаттық
Д) микробиогендік, зоогендік, климаттық, антропогендік
12. Биотикалық факторлар ... болып жіктеледі.
А) антропогендік, орографиялық, химиялық
Б) климаттық, эдафогендік, орографиялық
В) эдафогендік, зоогендік, микробиогендік
Г) фитогендік, зоогендік, микробиогендік
Д) химиялық, зоогендік, микробиогендік
13. Экотоп – бұл:
А) антропогендік факторлардың жиынтығы
Б) тірі ағзалар жиынтығы
В) абиотикалық факторлардың жиынтығы
Г) биотикалық факторлардың жиынтығы
Д) экологиялық факторлар жиынтығы
14.Экологиялық факторлар ... болып жіктеледі.
А)биологиялық және химиялық
Б) биогендік және абиогендік
В)экологиялық және экологиялық емес
Г) өндірістік және транспорттық
Д) биотикалық және абиотикалық
15... түрдің тіршілік ету жағдайын анықтайды.
А)Экологиялық қуыс
Б) Бейімделу
В) Химиялық фактор
Г) Экологиялық фактор
Д) Биологиялық фактор
16.Негізгі климаттық фактор ... болып табылады.
А)топырақ
Б)температура
В)су
Д) энергия

Г)ауа
17.Табиғи химиялық факторға ... жатады.
А)ауыз судағы микроэлементтер
Б)көліктің шығарынды газдары
В) мұнай өнімі, пестицидтер
Д) минералды тыңайтқыш, азықтық қоспалар
Г)ауыз суындағы бактерия, вирустар
18.Антропогенді химиялық факторға ... жатады.
А)қоршаған ортадағы көліктер түтіні арқылы түсетін ауыр металдар
Б)атмосфералық ауаның химиялық құрамы
В)азық түліктегі майлар, көмірсулар, ақуыздар
Д)өндірістік шу, вибрация
Г)атмосфералық ауа қысымы
19.Ортаның фитогендік биотикалық факторына ... жатады.
А)адамзат
Б)жасыл өсімдіктер
В)жан-жануарлар
Д)вирустар мен бактериялар
Г)қоршаған орта
20.Антропогендік химиялық факторға ... жатады.
А)өндірістік шу
Б)табиғи қоспалық ақуыздар
В)азық түліктердегі май
Д)ауыр металдар
Г)атмосфералық қысым
21.Химиялық факторға ... жатады.
А) мұнай өнімдері
Б) өндірістік шу
В) діріл
Д) иондаушы сәулелер
Г) азық түліктердегі ақуыздар
22.Табиғи физикалық факторға ... жатады.
А)судың құрамындағы микроэлемент
Б)атмосфералық қысым
В) азық түліктердегі май
Д)ауадағы оттегі
Г)топырақтағы бактерия
23.Антропогендік физикалық факторға ... жатады.
А)өндірістегі шу
Б)күн сәулесі
В)атмосфералық қысым
Д)топырақтағы бактерия
Г) ауаның ылғалдылығы
24.Биотикалық фактор –бұл:
А)қоршаған ортаға энергия түрінің бөлінуі
Б) энергияның пайда болуы және таралуы
В) қоршаған ортада энергияның бөліну үрдісі
Д)бір ағзаның басқа ағза тіршілігіне әсер етуі
Г) жер беті жарықтануының күн энергиясына байланысты өзгеруі.
25.Абиотикалық фактор –бұл:

А) бір ағзаның басқа бір ағза тіршілігіне әсер етуі
Б) қоршаған ортадан энергияның бөлінуі
В) жердің айналуына байланысты әсері
Д)климаттық және топырақ факторларының жиынтығы
Г)экожүйеге адамның әсер ету үрдісі

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: ауызша сұрау, тест тапсырмаларын орындау

7.Әдебиет:

Негізгі:

1. Нуржуманова Ж.М. Ашакаева Р. У. Нурмухамбетова А.Н. Әлеуметтік экология және тұрақты даму: оқу құралы. "Sky Systems"2019
2. БекішевҚ.Б.Асанов Қ.Д.Экологияның рухани өрісі.-Эверо.2014
3. Бейсенова, Р. Р.Экология және тұрақты даму: оқулық. - Алматы : Эверо, 2014. - 160 бет
4. Оспанова, Г. С. Экология: сұрақтар мен жауаптар оқу құралы - Алматы : Эверо, 2014. - 208 бет

Қосымша:

1.Нұрсейітов, Ш. Ш. Әлеуметтік **экологи**я және тұрақты даму] : қысқаша дәрістік курс. - Алматы : Эверо, 2014. - 80 бет
2. Нурсеитов Ш.Ш,Қоршаған орта туралы ілім:қысқаша дәрістік курс-Эверо,2014

Электрондық ресурстар:

1.Қоршаған ортаға әсерді бағалау және экологиялық сараптама.Бимурзаева З.Е., Сарбасова Г.А. , 2020/ https://aknurpress.kz/reader/web/2385
2. Адам экологиясы.Алиханова Г.Б. , 2016/ https://aknurpress.kz/reader/web/2335
3. Әлеуметтік экология және тұрақты даму.Божбанов А.Ж., Сатбаева Г.С. , 2019/ https://aknurpress.kz/reader/web/1193
4. Экология және тұрақты даму Қабышева Ж.К., Мурзалимова А.К., Жексенаева А.Б. , 2019 / https://aknurpress.kz/reader/web/2096
5. Экология және тұрақты даму.Қоштаева С.Қ. , 2019 / https://aknurpress.kz/reader/web/2194
6. Исмагулова, С.М., Мажитова, Г.З. Адам экологиясы бойынша практикум: Учебно-методическое пособие. / Северо-Казахстанский государственный университет им. М.Козыбаева. - Петропавловск: ИПО СКГУ им. М. Козыбаева, 2016. - 103б.http://rmebrk.kz/

Бақылау сұрақтары:

1.Тірі жүйелер дегеніміз не?
2.Тірі жүйелердің қызметі неде?
3.Экологиялық факторлар дегеніміз не?
4.Қоршаған ортаның абиотикалық факторларын атаңыз?
5.Температураның тірі ағзаға тигізетін әсері қандай?
6.Ауа ылғалдылығы дегеніміз не? Оның маңызы қандай?
7.Антропогендік факторларды атаңыз?
8.Биотикалық факторларға қандай факторлар жатады?

№14 сабақ

1.Тақырыбы: Адамзат қоғамының табиғи ресурстармен қамтамасыз етілу мәселесі. Қоршаған орта және тұрғындардың денсаулығы.

2. Мақсаты: білім алушыларды адамзат қоғамының табиғи ресурстармен қамтамасыз етілу проблемасынмен таныстыру, сонымен қатар қоршаған орта және тұрғындардың денсаулығын қарастыру.

3. Оқыту міндеттері: табиғи ресурстардың алатын орнын, табиғи ресурстардың түрлерін, табиғи ресурстарды қоғамның тиімді пайдалануды; биосфера компоненттерінің

өзара әсерлесу заңдылықтары және адамның шаруашылық әрекеттерінің, әсіресе табиғатты қарқынды пайдалану кезіндегі салдарлары туралы білімдерді қалыптастыру.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1. Табиғи ресурстар және олардың сипаттамасы.
2. Қоршаған орта және денсаулықты зерттеу нысандары.
3. Жердің табиғи қорлық потенциялына адамның әсері.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: шағын топпен жұмыс

Тест тапсырмалары:

1. Сарқылатын табиғи қорларға ... жатады.
А) флора, фауна
Б) ғарыштық қорлар
В) ауа, температура
Г) дүниежүзілік мұхит сулары
Д) күн сәулесінің радиациясы
2. Сарқылмайтын табиғи қорларға ... жатады.
А) климаттық, радиациялық қорлар
Б) жер қойнауы, ауа
В) өсімдіктер, жануарлар дүниесі
Г) ғарыштық, климаттық қорлар
Д) топырақ, су
3. Алмастыруға болмайтын қорға ... жатады.
А) ауа
Б) энергия
В) жанар май
Г) шикізат
Д) металл
4. ... түрдің тіршілік ету жағдайын анықтайды.
А) Химиялық фактор
Б) Бейімделу
В) Экологиялық фактор
Г) Экологиялық қуыс
Д) Биологиялық фактор
5. Ағзалардың бейімделу түрлері:
А) физиологиялық, физикалық, биологиялық
Б) морфологиялық, химиялық, физиологиялық
В) экологиялық, физиологиялық, генетикалық
Г) физикалық, генетикалық, морфологиялық
Д) морфологиялық, экологиялық, физиологиялық
6. Табиғатты қолдану түрлері... болып бөлінеді.
А) жалпы және жеке меншік
Б) жалпы және арнайы
В) мемлекеттік және жеке меншік
Г) мемлекеттік және арнайы
Д) жалпы және мемлекеттік
7. Топырақтың құнарлылығы оның ... қасиетіне байланысты.
А) ылғалдылық, капиллярлық
Б) минералдылық, жылу өткізгіштік
В) минералдылық, ылғалдылық
Г) ылғалдылық, ауа өткізгіштік

Д) ауа өткізгіштік, капиллярлық
8. ... ағзалармен қоршаған ортаның өзара байланысын зерттейтін ғылым.
А) Гигиена
Б) Биология
В) Ботаника
Г) Зоология
Д) Экология
9. Ауылда халықтың топтануы - бұл:
А) ірі малшаруашылық кешендерінің бұзылуы
Б) ауылшаруашылық өндірісінің төмендеуі
В) ауылшаруашылық өндірісінің азаюы
Г) кіші және орта кәсіптің дамуы
Д) халықтың қалаларға көшуі
10. Орманның ауа тазарту қызметі ... нәтижесінде жүзеге асады.
А) атмосфералық қысымның төмендеуі
Б) ағаштан фитонцидтің бөлінуі
В) атмосферадағы химиялық ластаушылар мөлшерінің азаюы
Г) азот мөлшерінің көбеюі
Д) ауа температурасының жоғарылауы
11. Орман мен өсімдіктер бірлестігіне антропогендік әсер ету ... нәтижесінде жүзеге асады.
А) ағаштарды отырғызу
Б) саябақтар санын арттыру
В) өсімдіктер түрін көбейту
Г) өсімдіктердің жаңа түрін шығару
Д) жаппай орманды кесу және орман өрттері
12. Азот тотығының адам ағзасына әсер етуі:
А) ауыз қуысының шырышты қабықшасын тітіркендіреді, зақымдайды
Б) асқазан, ішек жолының шырышты қабықшасын тітіркендіреді
В) өкпенің аллергиялық ауруларын тудырады
Г) зәр шығару жүйесінің ауруларын тудырады
Д) өкпенің, көздің шырышты қабықшаларын тітіркендіреді, зақымдайды
13. Жер шарының су қорлары ... тұрады.
А) мұхиттардан, топырақ ылғалынан, су қоймаларынан
Б) жер үсті, жер асты суларынан, мұздықтардан, атмосфера ылғалынан
В) жер асты бұлақтарынан, теңіз, өзен, көлдерден
Г) өзен, жер асты суларынан, тірі ағзалардағы ылғалдардан
Д) жердің ылғалынан, жер үсті суларынан, өзендерден
14. Судың сарқылуы- бұл:
А) беткейлік және жер асты сулары сапасының нашарлауы және су қорының тұрақты азаюы
Б) беткейлік және жер асты сулары сапасының жақсаруы және су қорының тұрақты көбеюі
В) беткейлік және жер асты сулары сапасының ұлғаюы және су қорының тұрақты жағдайы
Г) беткейлік және жер асты сулары сапасының нейтралды жағдайы және су қорының тұрақты азаюы
Д) беткейлік және жер асты сулары сапасының іс жүзіндегі жағдайы және су қорының тұрақты жағдайы
15. Табиғи химиялық факторларға ... жатады.
А) минералды тыңайтқыштар, тағамдық қоспалар

Б) көліктің шығарынды газдары
В) мұнай өнімдер, пестицидтер
Г) ауыз судағы микроэлементтер
Д) ауыз судағы бактерия, вирустар
16. Антропогенді химиялық факторларға ... жатады.
А) азық түліктегі майлар, көмірсулар, ақуыздар
Б) атмосфералық ауаның химиялық құрамы
В) қоршаған ортадағы автомобил көліктер түтіні арқылы түсетін ауыр металдар
Г) өндірістік шу, діріл
Д) атмосфералық ауа қысымы
17. Қалпына келмейтін қорларға ... жатады.
А) минералдық қорлардың барлық түрі
Б) энергетикалық қорлар
В) биологиялық қорлар
Г) су қорлары
Д) ауылшараушылық қорлар
18. Қалпына келетін қорларға ... жатады.
А) биологиялық қорлар
Б) энергетикалық қорлар
В) минералдық қорлар
Г) су қорлары
Д) ауылшаруашылық қорлар
19. Кадмийдің судағы жоғары мөлшерінен ... туындайды.
А) юшо ауруы
Б) сатуризм
В) эпидемиялық подагра
Г) итай-итай ауруы
Д) минамат ауруы
20. Топырақ арқылы .... беріледі.
А) іш сүзегі
Б) сібір күйдіргісі
В) тұмау
Г) туберкулез
Д) пневмония

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері:: ауызша сұрау, тестілеу

7. Әдебиет

Негізгі:

5. Нуржуманова Ж.М. Ашакаева Р. У. Нурмухамбетова А.Н. Әлеуметтік экология және тұрақты даму: оқу құралы. "Sky Systems"2019
6. БекішевҚ.Б.Асанов Қ.Д.Экологияның рухани өрісі.-Эверо.2014
7. Бейсенова, Р. Р.Экология және тұрақты даму: оқулық. - Алматы : Эверо, 2014. - 160 бет
8. Оспанова, Г. С. Экология: сұрақтар мен жауаптар оқу құралы - Алматы : Эверо, 2014. - 208 бет

Қосымша:

1.Нұрсейітов, Ш. Ш**.** Әлеуметтік **эколог**ия және тұрақты даму] : қысқаша дәрістік курс. - Алматы : Эверо, 2014. - 80 бет
2. Нурсеитов Ш.Ш,Қоршаған орта туралы ілім:қысқаша дәрістік курс-Эверо,2014

Электрондық ресурстар:

9.Қоршаған ортаға әсерді бағалау және экологиялық сараптама.Бимурзаева З.Е., Сарбасова Г.А. , 2020/ https://aknurpress.kz/reader/web/2385
10. Адам экологиясы.Алиханова Г.Б. , 2016/ https://aknurpress.kz/reader/web/2335
11. Әлеуметтік экология және тұрақты даму.Божбанов А.Ж., Сатбаева Г.С. , 2019/ https://aknurpress.kz/reader/web/1193
12. Экология және тұрақты даму Қабышева Ж.К., Мурзалимова А.К., Жексенаева А.Б. , 2019 / https://aknurpress.kz/reader/web/2096
13. Экология және тұрақты даму.Қоштаева С.Қ. , 2019 / https://aknurpress.kz/reader/web/2194
20. Исмагулова, С.М., Мажитова, Г.З. Адам экологиясы бойынша практикум: Учебно-методическое пособие. / Северо-Казахстанский государственный университет им. М.Козыбаева. - Петропавловск: ИПО СКГУ им. М. Козыбаева, 2016. - 103б.http://rmebrk.kz/

8. Бақылау сұрақтары:

1. Табиғи ресурстар дегеніміз және олар неден құралады.
2. Ресурстар шығу тегіне байланысты қалай жіктеледі? Өндірісте қолдануына байланысты? Сарқылуына байланысты?
3. Табиғатты пайдалану дегеніміз не? Оның түрлерін атаңыз.
4. Ресурстармен қамтамасыз ету дегеніміз не?
5. Қоршаған ортаның антропогендік физикалық, химиялық және биологиялық факторларын атаңыздар.

№15 сабақ

1.Тақырыбы: Табиғи, техногендік және биологиялық сипаттағы төтенше жағдайларда медициналық қамтамасыз ету.

2. Мақсаты: білім алушыларды табиғи, техногендік және биологиялық сипаттағы төтенше жағдайларды оқыту және медициналық қамтамасыз ету түсіндіру.

3. Оқыту міндеттері: төтенше жағдайлар, төтенше жағдай режимі енгізілген кезде медициналық көмек ұсыну қағидалары. Төтенше жағдайлар кезінде емдеу-профилактикалық мекемелерді дайындау. төтенше жағдай режимі енгізілген кезде медициналық көмек түрлері мен көлемі.

4. Тақырыптың негізгі сұрақтары:

1.Төтенше жағдайлардың медициналық – санитарлық салдары.
2. Төтенше жағдайлар кезіндегі медициналық көмектің түрлері.
3. Шұғыл медициналық көмектің көлемі.
4.Төтенше жағдайлар, төтенше жағдай режимі енгізілген кездегі медициналық көмек тағайындалуы.

5. Пәннің соңғы ОН қол жеткізу үшін оқытудың негізгі формалары/ әдістері/ технологиялары: дебат

Тақырып сұрақтары бойынша пікірталас, тест тапсырмалаын шешу.

Тест тапсырмалары

1. Адамды ТЖ-дан қорғау саласындағы негіз қалаушы қағидат
A) бюджет
B) осы саладағы заң жобаларын білу
C) мемлекеттің экономикалық мүмкіндіктерін есепке алу
D) оның қауіпсіздігін жүзеге асыру үшін күштер мен құралдардың жеткіліктілігін қамтамасыз ету
E) оның қауіпсіздігіне, өмірі мен денсаулығына басымдық беру
2.Қауіпсіздік теориясындағы зерттеу пәні:
A) экологиялық, техногендік және әлеуметтік сипаттағы ТЖ
B) Әртүрлі сипаттағы қауіптер мен ТЖ
C) табиғи және техногендік сипаттағы ТЖ

D) табиғи, техногендік және әлеуметтік сипаттағы ТЖ
E) әлеуметтік сипаттағы ТЖ
3.Физикалық, химиялық, биологиялық және әлеуметтік қауіптер ... қауіп деп аталады
A) көздер
B) субъектілер
C) объектілер
D) түрлері
E) саны
4.Белгілі бір жағдайларда жарақаттануға немесе адам денсаулығының күрт бұзылуына әкелетін факторлар ... аталады:
A) қауіпті
B) қарқынды
C) қауіптісіз
D) зиянды
E) зиянсыз
5. Бас тәсілімен қауіпсіздігіне қол жеткізу болып табылады:
A) "адам-тіршілік ету ортасы" жүйесіндегі қауіптерді жою
B) қорғау жүйесін құру
C) "адам-тіршілік ету ортасы" жүйесіндегі ықтимал қауіптерді жою
D) халықтың хабардарлығын арттыру
E) қауіп көздерін жою
6. Алдын-ала жүргізілетін және төтенше жағдайлардың пайда болу қаупін барынша азайтуға бағытталған шаралар кешені деп аталады:
A) ТЖ мониторингі
B) ТЖ алдын алу
C) фитосанитария
D) ТЖ жою
E) ықтимал шығындар санын азайту
7. Су тасқынына қарсы күрестің негізгі бағыттары:
A) орман қорғау белдеулерін отырғызу
B) көшкіндерді минометтермен тастау
C) бөгеттер салу
D) беткейлерді террасалау
E) еңістерді нығайту
8. Жер сілкінісі кезіндегі бірінші кезектегі міндеттер:
A) өртті сөндіру
B) адамдарды үйінділерден құтқару, сумен жабдықтау және көлік коммуникацияларын қалпына келтіру
C) қалпына келтіру жұмыстарына арналған техниканы дайындау
D) қорғаныс құрылыстарына көшіру
E) тұрғын үй құрылысы
9. Қауіпсіздік мынадай қызмет салаларында қамтамасыз етіледі: A) білім беру, қала құрылысы B) экономикалық, медициналық және білім беру C) өндірістік, зияткерлік және шаруашылық D) ұжымдық, жеке және қоғамдық E) техногендік, табиғи және әлеуметтік
10. Төтенше жағдайдың салдарынан зардап шеккен немесе материалдық шығынға ұшыраған адам деп аталады:
A) зардап шеккендерге
B) жәбірленушілерге
C) зардап шеккендерге
D) жарақаттанған

Е) теңгерімсіз

11. Төтенше жағдайлар – бұл жеке тұлға болатын жағдайлар:

А) қалыптасқан жағдайға сай ұтымды әрекеттер мен іс-әрекеттер жасау қабілетіне ие болады

В) психологтың көмегіне мұқтаж болған жағдайда ұтымды әрекеттер мен іс-әрекеттер жасау қабілетіне ие болады

С) қалыптасқан жағдайға барабар ұтымды әрекеттер мен іс-әрекеттер жасау қабілетін сақтайды

D) өзінің физикалық және психикалық қабілеттерін белсендіреді

Е) қалыптасқан жағдайға сай ұтымды іс-әрекеттер мен іс-әрекеттер жасау қабілетін жоғалтады;

12. Халықты ТЖ-дан қорғау мақсатында атқарушы органдар мен ұйымдар өткізбейді:

А) халықты эвакуациялаған жағдайда тұрғын үй ғимараттарын салу

В) жұмыс персоналының қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі іс- шаралар С) халықты ТЖ-дан қорғау жөніндегі перспективалық жоспарларды әзірлеу D) халықты ТЖ-дан қорғау жөніндегі ағымдағы жоспарларды әзірлеу

Е) шаруашылық жүргізу объектілерінің тұрақты жұмыс істеуі жөніндегі іс-шаралар

13. Төтенше жағдайларда шешілетін негізгі міндеттер:

А) адамдарды эвакуациялау және оларға көмек көрсету

В) адамдардың дене дайындығы

С) авариялық жабдықтарды дайындау

D) адамдарда стрессті жеңілдету

Е) адамдардың психологиялық дайындығы

14 Техногендік сипаттағы төтенше жағдайлар мыналарға бөлінеді:

А) жергілікті, жергілікті, аумақтық, өңірлік

В) федералды, трансшекаралық

С) муниципалдық, қалалық, аудандық

D) облыстық, Бүкілодақтық

Е) орман, дала, тау, жазық

15. Ғимараттар мен құрылыстардың құлауы ... энергия бөлумен қатар жүреді

А) Жарық

В) механикалық

С) химиялық

D) физикалық

Е) гравитациялық

6. Пәнді ОН қол жеткізу деңгейін бағалауға арналған бақылау түрлері: ауызша, жазбаша сұрау, тесттілеу

7. Әдебиет:

Негізгі:

1Нуржуманова Ж.М. Ашакаева Р. У. Нурмухамбетова А.Н. Әлеуметтік экология және тұрақты даму: оқу құралы. "Sky Systems"2019

2 БекішевҚ.Б.Асанов Қ.Д.Экологияның рухани өрісі.-Эверо.2014

3.Бейсенова, Р. Р.Экология және тұрақты даму: оқулық. - Алматы : Эверо, 2014. - 160 бет

4. Оспанова, Г. С. Экология: сұрақтар мен жауаптар оқу құралы - Алматы : Эверо, 2014. - 208 бет

Қосымша:

1.Нұрсейітов, Ш. Ш**.** Әлеуметтік **экологи**я және тұрақты даму] : қысқаша дәрістік курс. - Алматы : Эверо, 2014. - 80 бет

2. Нурсеитов Ш.Ш,Қоршаған орта туралы ілім:қысқаша дәрістік курс-Эверо,2014

Электрондық ресурстар:

1.Қоршаған ортаға әсерді бағалау және экологиялық сараптама.Бимурзаева З.Е., Сарбасова Г.А. , 2020/ https://aknurpress.kz/reader/web/2385
1. Адам экологиясы.Алиханова Г.Б. , 2016/ https://aknurpress.kz/reader/web/2335
2. Әлеуметтік экология және тұрақты даму.Божбанов А.Ж., Сатбаева Г.С. , 2019/ https://aknurpress.kz/reader/web/1193
3. Экология және тұрақты даму Қабышева Ж.К., Мурзалимова А.К., Жексенаева А.Б. , 2019 / https://aknurpress.kz/reader/web/2096
4. Экология және тұрақты даму.Қоштаева С.Қ. , 2019 / https://aknurpress.kz/reader/web/2194
5. Исмагулова, С.М., Мажитова, Г.З. Адам экологиясы бойынша практикум: Учебно-методическое пособие. / Северо-Казахстанский государственный университет им. М.Козыбаева. - Петропавловск: ИПО СКГУ им. М. Козыбаева, 2016. - 103б.http://rmebrk.kz/

8. Бақылау сұрақтары:

1. Табиғи сипаттағы төтенше жағдайлардың жіктелуі.
2. Алғашқы медициналық көмек көрсету үшін қолданылатын құралдар
3. Жанартау атқылаумен бірге жүретін ең қауіпті құбылыстар.
4. Тіндердің зақымдану сипаты бойынша жаралардың түрлерін атаңыз.
5. Торнаданы сипаттаңыз.
6.Көшкін, опырлу, сел, қауіп төнген кездегі халықтың іс әрекеті.
7. "Дауыл туралы ескерту"алғаннан кейін қорғаныс шараларын тізімдеңіз.
8. Таңғыштардың түрлері және олардың ережелері.
9. Жаралардың клиникалық белгілері, коллоидты таңғыштар.